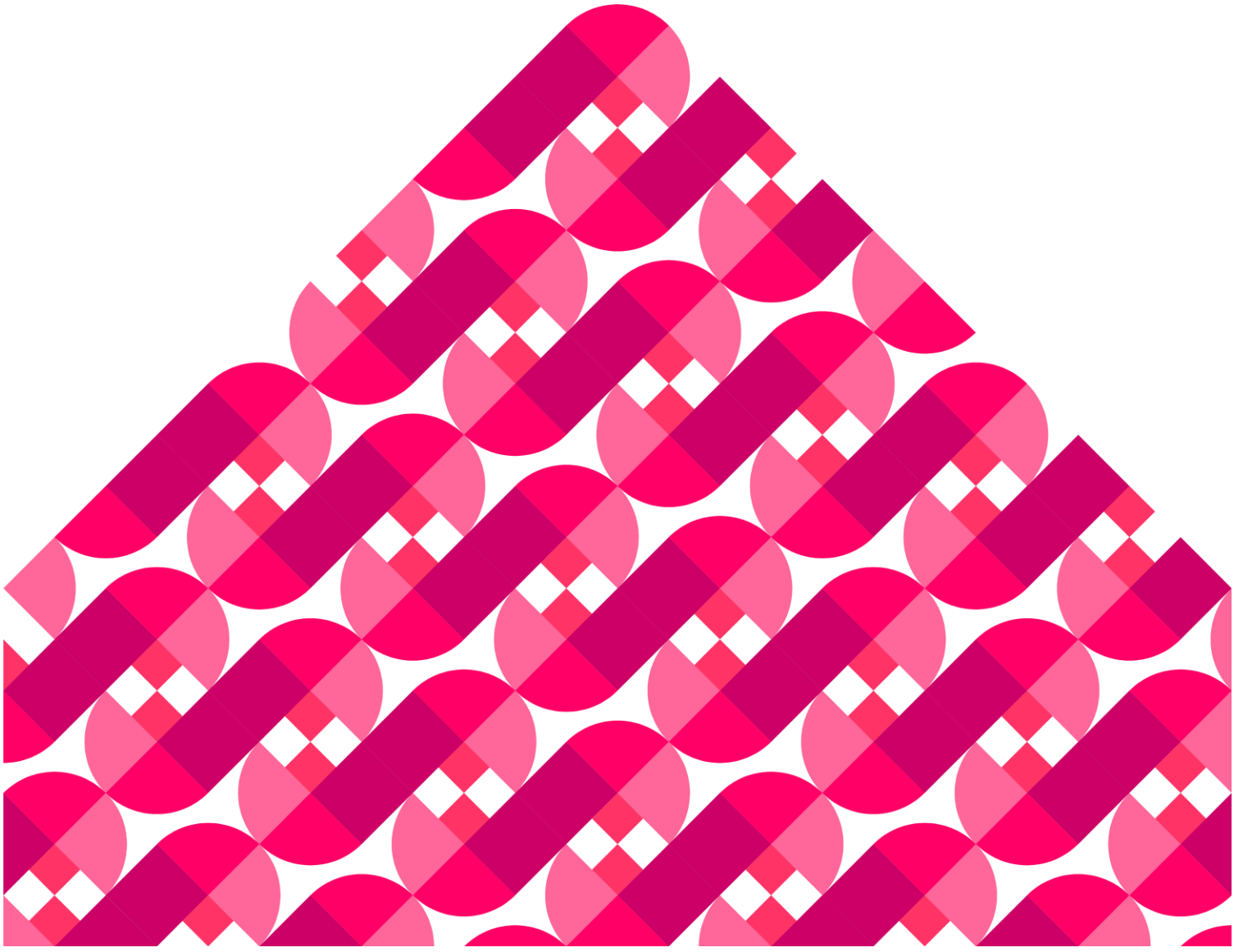
Myndigheten för delaktighet

Bristande kommunikation – bristande skydd

En intervjustudie om kvalitet i skyddat boende för våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor

Myndigheten för delaktighet arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar.

Myndigheten för delaktighet, 2026
Bristande kommunikation – bristande skydd. En intervjustudie om kvalitet i skyddat boende för våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor

Nummer: 2026:19
ISBN: 978-91-990305-0-0

Publikationen finns att ladda ner från myndighetens webbplats www.mfd.se.
Alternativa format kan beställas från Myndigheten för delaktighet.

E-post: info@mfd.se
Telefon: 08-600 84 00

Förord

Alla kvinnor har rätt till trygghet och skydd mot våld på lika villkor. Det är samhällets ansvar att skyddet fungerar för alla. För att det ska vara möjligt behöver också det stöd som kvinnan behöver i vardagen fungera.

För döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor som använder teckenspråk kan det innebära särskilda utmaningar. Kvinnan måste kunna kommunicera med personalen, förstå information, uttrycka sina behov, vara delaktig i beslut och få stöd på ett språk som fungerar för henne.

När kommunikationen inte fungerar riskerar även skyddet att brista. Intervjustudien visar hur bristande kommunikation på skyddade boenden kan leda till social isolering, försämrat psykiskt mående och svårigheter att få stöd. I vissa fall har kvinnor avstått från skydd eller återvänt till en våldsam miljö.

För att kvinnors rätt till ett fungerande skydd ska tillgodoses behöver berörda aktörer ta ansvar för att kommunikationen fungerar och att stödet är samordnat genom hela skyddsprocessen. Det handlar om att säkerställa att kvinnors behov identifieras, att kommunikationen fungerar under vistelsen och att stödet inte faller bort när kvinnan flyttar eller lämnar boendet.

MFD vill rikta ett varmt tack till NKJT samt de kvinnor och yrkesverksamma som har bidragit med sina erfarenheter och kunskaper.

Liljeholmen i november 2026

Anders Kessling
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning 6
Fungerande kommunikation är en avgörande kvalitetsfaktor 7
Kvalitet omfattar hela stödprocessen 7
Barns behov vid placering 8
Kunskap och teckenspråkig professionell kompetens har stor betydelse 8
MFD:s bedömning av utvecklingsbehov 8
MFD:s bedömning av utvecklingsbehov 9
Stärk kompetensen och det praktiska stödet till verksamheterna 10
Förbättra samordningen och kontinuiteten i stödet 11
Fördjupa kunskapen om kvinnornas och barnens erfarenheter 12
Inledning 13
Studiens syfte och målgrupp 14
Genomförande 15
Skyddat boende som insats 15
Tillgänglighet i skyddade boenden 16
Livsvillkor och våldsutsatthet 18
Varför är målgruppen utsatt? 19
Vilka är målgruppen? 20
Vilka begrepp är viktiga för att förstå målgruppen? 23
Tolktjänst för döva, hörselskadade och dövblinda 24
Erfarenheter av skydd och stöd 26
Vägen till skydd 27
Erfarenheter av vistelse i skyddat boende 32
Tiden efter placeringen 38
Kvinnor med sammansatta stödbehov 40
Medföljande barn i skyddat boende 42
Analys 47
Strukturell sårbarhet i stödprocessen 48
Behovsprocessen som analysmodell för kvalitet i skyddat boende 50
Slutsatser 54
Fungerande kommunikation är en avgörande kvalitetsfaktor 55
Kvalitet som en sammanhängande stödprocess 57
Barns behov av språk, stöd och delaktighet 57
Stöd till kvinnor med flera funktionsnedsättningar 58

Kunskap, bemötande och teckenspråkig professionell kompetens 59
Referenser 60
Bilaga 1. Metod och genomförande..... 62
Studiens genomförande.....62
Urval och deltagare.....62
Datainsamling.....63
Bearbetning och analys 63
Etiska överväganden 63
Studiens begränsningar.....64
Bilaga 2. Kort utblick över europeiska erfarenheter av stöd till våldsutsatta döva personer..... 65
Erfarenheter från Storbritannien.....65

Sammanfattning

Myndigheten för delaktighet, MFD, har under åren 2024–2026 haft i uppdrag att bistå Socialstyrelsen i arbetet med kvalitetsindikatorer för skyddade boenden ur ett funktionshindersperspektiv. Som en del av detta arbete har MFD gett Nationell kvinnojour och stöd på teckenspråk, NKJT, i uppdrag att genomföra en studie om kvalitet i skyddat boende för våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor. Studien bygger på intervjuer med kvinnor med egen erfarenhet av skyddat boende och yrkesverksamma med erfarenhet av stöd till målgruppen.

Kunskapen om målgruppens erfarenheter av skydd och stöd vid våldsutsatthet är begränsad. Studien bidrar med fördjupad kunskap om hur språkliga, kommunikativa och organisatoriska förutsättningar avgör kvaliteten i det skyddade boendet.

Fungerande kommunikation är en avgörande kvalitetsfaktor

Studien visar att fungerande kommunikation utifrån varje kvinnas språkliga och kommunikativa förutsättningar är en avgörande kvalitetsfaktor i samband med placering i skyddat boende. Kvinnan behöver kunna förstå information, uttrycka sina behov och vara delaktig i beslut. Det kräver fungerande kommunikation utifrån kvinnans förutsättningar, både vid planerade möten och i vardagen, exempelvis i kontakten med personalen och för att förstå säkerhetsinformation. Fungerande kommunikation utifrån målgruppens villkor handlar också om tillgång till hjälpmedel och anpassningar i kommunikationen som gör det möjligt att kunna tillgodogöra sig stöd och skydd. Brister i kommunikationen kan påverka både skyddet och möjligheten till återhämtning.

Intervjuerna visar att kvinnornas språkliga och kommunikativa behov inte beaktas i tillräcklig utsträckning vid val av skyddat boende. Uppgifter om teckenspråkig kompetens motsvarar inte alltid de faktiska möjligheterna till kommunikation på boendet. I vissa fall har bristande kommunikation bidragit till social isolering, försämrat psykiskt mående och svårigheter att ta del av stöd. Det finns också exempel på kvinnor som avstått från eller avbrutit placeringar trots kvarstående skyddsbehov. Kvinnor med erfarenhet av teckenspråkiga boendemiljöer beskriver däremot bättre förutsättningar för delaktighet, stöd och återhämtning.

Kvalitet omfattar hela stödprocessen

En övergripande slutsats är att kvaliteten i skydds- och stödinsatserna behöver ses som en helhet, från den första kontakten med socialtjänsten till tiden efter placeringen. Kvinnornas behov förändras över tid och brister i ett skede kan påverka möjligheterna att ta del av stöd i nästa. Studien visar också hur språkliga, kommunikativa och organisatoriska hinder kan förstärka varandra och bidra till en strukturell sårbarhet för målgruppen.

Resultaten pekar på betydelsen av kontinuitet och samordning mellan berörda aktörer. För kvinnor med flera funktionsnedsättningar kan behov av kommunikation, ledsagning, orientering, hjälpmedel och andra stödinsatser behöva tillgodoses samtidigt. Studien visar att nödvändiga stödinsatser försvåras eller kan falla bort vid placering i en annan kommun eller region. Även övergången från skyddat boende till en ny vardag behöver uppmärksammas så att stödet kan fortsätta utifrån kvinnans behov.

Barns behov vid placering

Barn har inte intervjuats inom ramen för studien, men kvinnornas och de yrkesverksammas berättelser visar att medföljande barns behov av språk, information och delaktighet behöver uppmärksammas genom hela stödprocessen. Även kontinuitet i skolgång och stöd har betydelse för barnens vardag under placeringen. För döva och hörselskadade barn framträder tillgång till teckenspråkiga sammanhang och vuxna förebilder som centrala förutsättningar för delaktighet och återhämtning.

Studien visar också att hörande barn till döva föräldrar ibland får ett omfattande ansvar för kommunikationen mellan familjen och omgivningen, vilket kan påverka möjligheten att fokusera på sina egna behov.

Kunskap och teckenspråkig professionell kompetens har stor betydelse

Studien visar att tillgång till teckenspråkig professionell kompetens och kunskap om målgruppens livsvillkor har stor betydelse för bemötande, delaktighet, rättssäkerhet och möjligheten att få stöd. Samtidigt används begrepp som teckenspråkig kompetens och teckenspråkigt stöd på olika sätt av olika aktörer. Det behövs därför en tydligare förståelse av vilken kompetens som krävs och hur verksamheterna kan få tillgång till relevant specialistkompetens.

MFD:s bedömning av utvecklingsbehov

Studien synliggör behov av fortsatt utvecklingsarbete. MFD bedömer att utvecklingsarbetet behöver inriktas mot tre områden: stärkt kompetens och praktiskt stöd till verksamheterna, förbättrad samordning och kontinuitet i stödet samt fördjupad kunskap om kvinnornas och barnens erfarenheter. Utvecklingsbehoven rör verksamheternas ledning, organisering och arbetssätt samt fortsatt kunskapsutveckling.

MFD:s bedömning av utvecklingsbehov

Studien visar att skydds- och stödinsatser för döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor behöver utvecklas för att bättre tillgodose kvinnornas individuella behov. Fungerande kommunikation utifrån varje kvinnas språkliga och kommunikativa förutsättningar är en avgörande kvalitetsfaktor för att kvinnorna ska kunna ta del av skydd och stöd och vara delaktiga i beslut som rör deras situation.

Utifrån resultaten och den samlade analysen bedömer MFD att utvecklingsarbetet behöver inriktas mot tre områden: kompetens och praktiskt stöd till verksamheterna, samordning och kontinuitet i stödet samt fördjupad kunskap om kvinnornas och barnens erfarenheter. Utvecklingsbehoven rör verksamheternas ledning, organisering och arbetssätt samt fortsatt kunskapsutveckling.[1]

Stärk kompetensen och det praktiska stödet till verksamheterna

MFD bedömer att socialtjänsten och skyddade boenden behöver stärkt kompetens om döva, hörselskadade och dövblinda kvinnors livsvillkor och stödbehov samt anpassade vägledningar och praktiskt stöd i arbetet.

Studien visar att kvinnornas språkliga och kommunikativa behov inte beaktas i tillräcklig utsträckning vid val av skyddat boende. Uppgifter om att en verksamhet erbjuder teckenspråkigt stöd motsvarar inte heller alltid de faktiska möjligheterna till kommunikation i vardagen. Samtidigt saknas ofta kunskap om målgruppens livsvillkor och stödbehov, och om vilka teckenspråkiga insatser som finns, inom de verksamheter som ansvarar för skydd och stöd. Kvinnorna behöver också få information om sina rättigheter och om stödet på teckenspråk.

Nationella och lokala vägledningar och praktiskt stöd behöver konkretisera hur socialtjänsten och skyddade boenden kan identifiera individuella behov, bedöma ett boendes möjligheter att möta dem samt planera, genomföra och följa upp insatser. Stödet behöver utgå från både målgruppens erfarenheter och yrkesverksammas behov i konkreta situationer.

Särskild vikt behöver läggas vid hur fungerande kommunikation och delaktighet kan säkerställas både vid planerade samtal och i vardagen, även mellan tolktillfällena. Det omfattar möjligheten att kommunicera med personalen och ta del av information om säkerhet och stöd. Uppföljningen behöver fånga hur

[1] Utvecklingsbehoven ska ses i relation till gällande regelverk för skyddat boende och stöd till våldsutsatta. Se Socialtjänstlagen (2025:400), Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2025:3) om skyddat boende samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer.

kvinnorna och medföljande barn upplever möjligheterna till kommunikation, stöd och delaktighet. Resultaten behöver användas för att åtgärda kommunikationshinder, motverka social isolering och utveckla verksamheternas arbetssätt.

Det behövs en gemensam förståelse av vad teckenspråkig professionell kompetens innebär. Begrepp som teckenspråkig kompetens och teckenspråkigt stöd används på olika sätt av olika aktörer. MFD bedömer att begreppen behöver ges en gemensam innebörd, så att uppgifter om teckenspråkigt stöd motsvarar de faktiska möjligheterna till kommunikation i vardagen på det skyddade boendet. Utvecklingsarbetet på såväl nationell som lokal nivå behöver också tydliggöra vilken kompetens som behövs i olika delar av stödprocessen.

Socialtjänsten behöver säkerställa tillgången till specialistkompetens om målgruppens livsvillkor och stödbehov vid våldsutsatthet, exempelvis genom kommun- eller länsövergripande samverkan.

Förbättra samordningen och kontinuiteten i stödet

MFD bedömer att arbetssätt och former för samverkan behöver utvecklas så att skyddet och stödet hänger samman före, under och efter placeringen.

Studien visar att kvinnor med flera funktionsnedsättningar eller sammansatta stödbehov kan möta särskilda hinder när insatser från olika verksamheter behöver kombineras. Tillgången till exempelvis hjälpmedel, ledsagning och andra stödinsatser kan försvåras vid placering i en annan kommun eller region.

Utvecklingsarbetet behöver ske i samverkan mellan socialtjänsten i hem- och vistelsekommun, skyddade boenden samt de kommunala och regionala verksamheter som ansvarar för tolk, hjälpmedel och stöd till personer med funktionsnedsättning. Arbetet behöver särskilt uppmärksamma ansvarsfördelningen mellan dessa aktörer och planeringen av övergångar, både vid placering på annan ort och när kvinnan lämnar boendet. Det behövs gemensamma arbetssätt mellan verksamheter som arbetar med våldsutsatthet respektive stödinsatser till personer med funktionsnedsättning, liksom samordning mellan berörda kommuner och regioner. Berörda aktörer behöver säkerställa att kvinnan får behålla nödvändigt stöd och hjälpmedel under och efter placeringen. Aktörerna behöver även kunna möta nya behov som kan uppstå.

För kvinnor med flera funktionsnedsättningar eller sammansatta stödbehov behöver planeringen utgå från en samlad bedömning av individens situation. Berörda verksamheter behöver utveckla arbetssätt för att uppmärksamma olika behov och kombinera insatser som möter dem.

Planeringen behöver också omfatta hur stödet ska fortsätta och anpassas när kvinnan lämnar boendet. Erfarenheter av vilka kommunikationssätt och stödinsatser som har fungerat behöver, tillsammans med en bedömning av kvarstående behov som görs i samråd med kvinnan, ligga till grund för den fortsatta planeringen.

Fördjupa kunskapen om kvinnornas och barnens erfarenheter

MFD bedömer att kunskapen om döva, hörselskadade och dövblinda kvinnors erfarenheter av samhällets skydds- och stödinsatser behöver fördjupas. Det behövs också mer kunskap om medföljande barns egna erfarenheter och behov under och efter placeringen.

Studien bidrar med kunskap om kvinnornas erfarenheter, men synliggör också frågor som behöver undersökas närmare. Det behövs mer kunskap om hur språkliga och kommunikativa förutsättningar påverkar möjligheten att söka hjälp, ta del av stöd och vara delaktig i beslut. Det gäller även hur bristande kommunikation och tillgänglighet påverkar möjligheten att fullfölja en placering. Fortsatt kunskapsutveckling behöver belysa vilka arbetssätt som bidrar till fungerande kommunikation, delaktighet och rättssäkerhet genom hela stödprocessen.

Även stödet efter placeringen behöver undersökas närmare. Viktiga frågor är hur stödet motsvarar kvinnornas förändrade behov och vilka arbetssätt som bidrar till långsiktig återhämtning, delaktighet och självständighet.

Barnens situation behöver uppmärksammas särskilt. Det gäller barn till våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor, både barn med och utan egen funktionsnedsättning. Studien belyser barnens situation genom kvinnornas och de yrkesverksammas berättelser. Fortsatt kunskapsutveckling behöver därför ta till vara barnens egna erfarenheter av hur deras behov av språk, information, stöd och delaktighet tillgodoses under och efter placeringen. Det gäller även tillgången till teckenspråkiga sammanhang och erfarenheter av att ta ansvar för kommunikationen mellan föräldern och omgivningen.

Inledning

Kunskapen om döva, hörselskadade och dövblinda kvinnors erfarenheter av skydd och stöd vid våldsutsatthet är begränsad. Tidigare forskning visar att personer med funktionsnedsättning löper högre risk att utsättas för våld än befolkningen i övrigt.[2] Samtidigt finns betydande kunskapsluckor om våldsutsatthet och om hur stöd och skydd fungerar för personer med olika funktionsnedsättningar. Det saknas särskilt kunskap om erfarenheter av skyddat boende och om vilka språkliga, kommunikativa och organisatoriska förutsättningar som behöver finnas för att stödet ska vara tillgängligt, rättssäkert och ändamålsenligt för personer som är döva, hörselskadade eller dövblinda.

Den här rapporten presenterar resultat från en studie om kvalitet i skyddat boende för döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor.

Myndigheten för delaktighet, MFD, har fått i uppdrag av regeringen att bistå Socialstyrelsen i arbetet med kvalitetsindikatorer för skyddade boenden ur ett funktionshindersperspektiv.[3] Som en del av detta arbete har MFD gett Nationell kvinnojour och stöd på teckenspråk, NKJT,[4] i uppdrag att genomföra en kvalitativ studie om behov, erfarenheter och förutsättningar hos döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor med erfarenhet av skyddat boende. MFD har följt arbetet och ansvarar för rapportens slutliga bearbetning. Rapporten vänder sig bland annat till socialtjänsten och skyddade boenden.

Studiens syfte och målgrupp

Syftet med studien är att bidra med ökad kunskap om behov, erfarenheter och förutsättningar för våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor i samband med placering i skyddat boende. Studien ska även bidra med kunskap om kvalitet i skyddat boende för målgruppen.

Studien omfattar våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor som har teckenspråk som förstaspråk eller kommunicerar på teckenspråk, även om andra kommunikationssätt kan vara aktuella.

---

[2] Myndigheten för delaktighet (2023). *Våld mot personer med funktionsnedsättning: Om utsatthet och förekomst av våld.*

[3] Socialdepartementet (2023). *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet.* Regeringsbeslut (2023-12-21).

[4] NKJT är en ideell rikstäckande organisation som driver jourverksamheter, erbjuder kurativt stöd på teckenspråk och driver teckenspråkigt skyddat boende. NKJT arbetar med frågor som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, mäns våld mot kvinnor och barn samt våld mot HBTQI-personer. För mer information: www.nkjt.se

Genomförande

Studien bygger på kvalitativa semistrukturerade intervjuer med döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor med egen erfarenhet av skyddat boende samt yrkesverksamma med erfarenhet av att ge stöd till målgruppen.

Totalt intervjuades sju kvinnor med erfarenhet av skyddat boende och fyra yrkesverksamma från NKJT:s kuratorsteam. Intervjuerna genomfördes under november och december 2024 på svenskt teckenspråk och transkriberades därefter till skriven svenska.

Deltagarna har rekryterats genom en verksamhet med särskild kunskap om målgruppen. Resultaten bör därför förstås som erfarenheter från kvinnor som haft kontakt med sådana verksamheter och inte som representativa för samtliga döva, hörselskadade och dövblinda personer som utsatts för våld.

Intervjuerna analyserades tematiskt med fokus på erfarenheter av våldsutsatthet, stöd, kommunikation och kvalitet i skyddat boende. Analysen ligger till grund för de teman och modeller som presenteras i rapportens analyskapitel.

Samtliga deltagare informerades om studiens syfte och gav sitt samtycke till att delta. Intervjuerna har avidentifierats och resultaten presenteras på en övergripande nivå för att skydda deltagarnas integritet.

Studien omfattar ett begränsat antal deltagare och resultaten kan därför inte generaliseras. Syftet är i stället att bidra med fördjupad kunskap om erfarenheter, behov och förutsättningar i samband med placering i skyddat boende.[5]

Skyddat boende som insats

Skyddat boende är en tillfällig boendeinsats inom socialtjänsten för personer som utsätts för hot, våld eller andra övergrepp. Insatsen syftar till att erbjuda skydd, stöd och en trygg boendemiljö under en period då den enskilde befinner sig i en utsatt situation.

[5] En mer utförlig beskrivning av studiens metod och genomförande finns i bilaga 1.

Ny reform om skyddat boende

Sedan den 1 april 2024 regleras skyddat boende som en särskild boendeinsats i socialtjänstlagen.

Den nya regleringen syftar till att:

- förbättra skyddet och stödet till personer i behov av skyddat boende
- stärka barnrättsperspektivet
- säkerställa en hög och jämn kvalitet på insatsen

Privata och andra enskilda utförare behöver tillstånd från Inspektionen för vård och omsorg, IVO, för att yrkesmässigt bedriva skyddat boende. Kommuner behöver inte tillstånd för verksamhet i egen regi, men ska anmäla verksamheten till IVO.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2025:3) om skyddat boende som trädde i kraft den 1 juni 2025 preciserar och kompletterar de krav på kvalitet och säkerhet som ställs på skyddade boenden. De syftar till att:

- Bidra till att insatsen skyddat boende håller en god kvalitet och erbjuder en trygg och säker vistelse.
- Minska de skillnader i kvalitet som finns mellan olika skyddade boenden.
- Vara ett stöd för IVO vid deras tillsyn och tillståndsprövning.[6]

Intervjuerna som ligger till grund för denna rapport genomfördes under november och december 2024, det vill säga innan dessa föreskrifter och allmänna råd trädde i kraft. Studiens resultat speglar därmed erfarenheter från tiden före föreskrifternas ikraftträdande och ska inte ses som en bedömning av hur de nya bestämmelserna tillämpas i dag.

Tillgänglighet i skyddade boenden

Socialstyrelsens kartläggning från 2024 visar att skyddade boenden i olika utsträckning har anpassningar för personer med funktionsnedsättning. Av de boenden som besvarade enkäten uppgav 27 procent att de hade anpassningar för personer som är döva eller har hörselnedsättning. Vidare uppgav 93 av 190

[6] Socialstyrelsen. *Skyddat boende*. https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/skyddat-boende/ (Hämtad 2026-09-01).

boenden, motsvarande 49 procent, att de hade skriftliga rutiner för att anlita teckenspråkstolk.[7]

Uppgifterna ger en begränsad bild av tillgängligheten för döva, hörselskadade och dövblinda personer. De visar inte antal boenden med teckenspråkig personal eller om boendet erbjuder en teckenspråkig miljö. De ger heller inte besked om hur kommunikationen fungerade i vardagen eller i stödsamtal. För att förstå vad kvalitet i skyddat boende innebär för målgruppen behöver dessa uppgifter därför kompletteras med kunskap om de boendes behov och erfarenheter.

[7] Socialstyrelsen (2024). *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*. Kartläggningen genomfördes innan de nya bestämmelserna om skyddat boende trädde i kraft den 1 april 2024.

Livsvillkor och våldsutsatthet

Detta kapitel ger en bakgrund till livsvillkoren för döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor samt de förutsättningar som påverkar möjligheten att söka och ta emot stöd vid våldsutsatthet. Syftet är att ge en förståelse för de språkliga, kulturella och strukturella faktorer som är centrala för att förstå studiens resultat, analys och slutsatser.

Varför är målgruppen utsatt?

Våld mot personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har en högre risk att utsättas för våld än befolkningen i övrigt. Det finns en tydlig koppling mellan funktionsnedsättning och utsatthet för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, både under barndomen och i vuxen ålder. Hur stor skillnaden är varierar mellan olika former av våld, kön och ålder. Kvinnor med funktionsnedsättning är i flera avseenden särskilt utsatta.[8]

Brottsförebyggande rådet, Brå, beskriver tre teman som kan användas för att förstå och beskriva den ökade utsattheten för våld bland personer med funktionsnedsättning:[9]

- **Osynlighet** syftar på att våld mot personer med funktionsnedsättning inte alltid uppmärksammas eller identifieras. Våldsutsatthet kan förbli dold för omgivningen, samtidigt som den utsatta personen kan ha svårare att berätta om sina erfarenheter eller få tillgång till stöd.
- **Sårbarhet** handlar om att vissa livsvillkor kan öka risken att utsättas för våld och försvåra möjligheterna att få skydd och stöd. Den kan innebära svårigheter att skydda sig från våld eller hävda sina rättigheter. Social isolering, begränsade nätverk och bristande tillgång till information och samhällsstöd kan förstärka sårbarheten.
- **Beroende** handlar om att personer med funktionsnedsättning i varierande grad kan vara beroende av andra för stöd i vardagen. Det kan gälla praktisk hjälp, kommunikation, transporter eller kontakter med olika samhällsfunktioner. Ett sådant beroende kan i vissa situationer skapa en ökad utsatthet för kontroll och våld.

Dessa tre teman är nära sammanlänkade och kan förstärka varandra. De illustrerar hur våldsutsatthet kan förstärkas när individuella förutsättningar samspelar med brister i omgivningen.

---

[8] Myndigheten för delaktighet (2023*). Våld mot personer med funktionsnedsättning: Om utsatthet och förekomst av våld.*

[9] Brottsförebyggande rådet (2007). *Våld mot personer med funktionshinder*.

Våld mot personer som är döva, hörselskadade eller dövblinda

De generella kunskaperna om våld mot personer med funktionsnedsättning behöver kompletteras med kunskap om döva, hörselskadade och dövblinda personers livsvillkor. Det finns begränsad kunskap om förekomsten och omfattningen av våld och övergrepp mot kvinnor som är döva, hörselskadade eller dövblinda.[10] Gruppen kan inte heller särskiljas i statistik om våldsutsatthet som MFD tidigare har sammanställt.[11]

Att vara döv, hörselskadad eller dövblind innebär kommunikativa barriärer som försvårar och ibland omöjliggör kommunikation med den hörande omgivningen. Svårigheter att kommunicera med exempelvis socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård kan begränsa möjligheten att söka hjälp, beskriva sin situation och få tillgång till rätt stöd och skydd. Det i sin tur kan komplicera och förstärka en redan befintlig utsatthet i form av ytterligare isolering i en situation av våld och övergrepp.[12]

För teckenspråkiga personer kan teckenspråket vara nära kopplat till identitet, social gemenskap och kulturell tillhörighet. Om våldet utövas inom den egna sociala eller teckenspråkiga gemenskapen kan behovet av skydd innebära att personen samtidigt behöver ta avstånd från viktiga sociala sammanhang. Det kan öka risken för isolering och försvåra möjligheten att få stöd.

Vilka är målgruppen?

För att förstå studiens resultat behöver målgruppens livsvillkor ses i ett bredare sammanhang. En viktig utgångspunkt är att döva, hörselskadade och dövblinda personer är en heterogen grupp. Erfarenheterna varierar mellan individer beroende på exempelvis språk, funktionsnedsättning, utbildning, livssituation och sociala nätverk.

Att vara döv

Att vara döv kan beskrivas både ur ett medicinskt och ett kulturellt perspektiv. Den enskilde kan identifiera sig med det ena eller båda perspektiven. Medicinskt handlar det om en avsaknad av hörsel eller en hörselnedsättning som gör att personen inte kan uppfatta tal trots hörapparat eller cochleaimplantat. Det

---

[10] SOU 2022:11. *Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet*. Socialdepartementet.

[11] Myndigheten för delaktighet (2023). *Statistik om förekomst av våld mot personer med funktionsnedsättning – Bilaga 2*.

[12] SOU 2022:11. *Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet*. Socialdepartementet.

kulturella handlar om att dövhet är en del av identiteten och förknippad med tillhörighet i en språklig och kulturell gemenskap.

För många personer som varit döva sedan barndomen är svenskt teckenspråk det första språket och tillhörigheten till den teckenspråkiga gemenskapen en viktig del av identiteten. Personer som blivit döva senare i livet kan ha ett talat språk som första språk och andra kommunikativa behov. Teckenspråket utgör grunden för social gemenskap, kunskapsöverföring och delaktighet. Teckenspråkiga döva ser sig som en språklig och kulturell minoritet.[13]

Svenskt teckenspråk

Teckenspråk är ett visuellt språk med egen grammatik, meningsbyggnad och språkliga uttryck. Det förmedlas genom handrörelser, ansiktsuttryck, blick och kroppsrörelser.

Gruppen teckenspråkiga personer är heterogen. Alla döva, hörselskadade eller dövblinda använder inte teckenspråk. Anknytningen till den teckenspråkiga gemenskapen varierar också. Faktorer som ålder, utbildning, familjebakgrund, eventuellt ytterligare funktionsnedsättningar och tillgång till teckenspråk under uppväxten kan påverka både språkbruk och identitet.

Svenskt teckenspråk uppmärksammades för första gången av riksdagen 1981, vilket har beskrivits som ett symboliskt erkännande av språket. Under 1980-talet fick teckenspråket också en erkänd ställning i undervisningen för döva barn, där talträning och läppavläsning tidigare hade dominerat.

I dag omfattas svenskt teckenspråk av språklagen, som anger att samhället har ett särskilt ansvar att skydda och främja språket.

Att vara hörselskadad

Hörselskadade är personer som har nedsatt hörsel i varierande grad. De kan ha olika typer av hörselnedsättning och använda olika sätt att kommunicera. Det vanligaste är att man använder talat språk för att kommunicera, ofta med stöd av exempelvis hörapparat, cochleaimplantat, hörselteknik eller tecken. Vissa använder svenskt teckenspråk eller växlar mellan olika kommunikationssätt.[14]

---

[13] Myndigheten för delaktighet. *Att vara döv, ha nedsatt hörsel eller dövblindhet.* https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/att-vara-dov-ha-nedsatt-horsel-eller-dovblindhet/ (Hämtad 2026-09-01).

[14] Myndigheten för delaktighet. *Att vara döv, ha nedsatt hörsel eller dövblindhet.* https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/att-vara-dov-ha-nedsatt-horsel-eller-dovblindhet/ (Hämtad 2026-09-01).

Personer med dövblindhet

Dövblindhet är en kombinerad syn- och hörselnedsättning där graden av nedsättning gör att syn och hörsel har svårt att kompensera för varandra. Kombinationen av syn- och hörselnedsättning påverkar bland annat möjligheterna att kommunicera, ta del av information och orientera sig i omgivningen.

Det finns stora variationer inom gruppen. Vilka konsekvenser dövblindheten får i vardagen varierar därför mellan personer och mellan olika situationer. Konsekvenserna skiljer sig åt beroende på graden av syn- och hörselnedsättning, när i livet dövblindheten uppstår och om syn- eller hörselnedsättningen inträffade först. Det är också vanligt att synen eller hörseln gradvis försämras.

Personer med dövblindhet kan ha talat språk eller svenskt teckenspråk som sitt första språk, beroende på när syn- och hörselnedsättningen har uppstått. Sätten att kommunicera varierar och kan kombineras. Det kan exempelvis handla om tal- och hörselrester, visuellt eller taktilt teckenspråk, taktil bokstavering, tecken som stöd, punktskrift, förstorad skrift eller talsyntes. När synen är mycket begränsad eller saknas kan taktilt teckenspråk användas, där tecknen tas emot med känseln.[15]

Döva och hörselskadade barn

Döva och hörselskadade barn har olika språkliga förutsättningar. De kan använda svenskt teckenspråk, talad svenska eller båda språken, ibland med stöd av andra sätt att kommunicera.[16] Hörseltekniska hjälpmedel kan underlätta uppfattningen av ljud och tal, men ersätter inte teckenspråk för barn som behöver det. Barnets språkutveckling påverkas också av familjens språk, tillgången till teckenspråkiga miljöer och stödet under uppväxten.

Barn till döva föräldrar

Hörande barn till döva föräldrar benämns ofta CODA, efter engelskans Children of Deaf Adults. Många växer upp med både svenskt teckenspråk och talad svenska och får erfarenhet av såväl den teckenspråkiga gemenskapen som det

---

[15] Myndigheten för delaktighet. *Att vara döv, ha nedsatt hörsel eller dövblindhet.* https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/att-vara-dov-ha-nedsatt-horsel-eller-dovblindhet/ (Hämtad 2026-09-01). Se även Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor. *Nordisk definition av dövblindhet.* https://nkcdb.se/om-dovblindhet/nordisk-definition/ (Hämtad 2026-09-01).

[16] Lyxell, T. (2014). *Se språket: Barns tillgång till svenskt teckenspråk*. Se även Socialstyrelsen. *Hörselnedsättning hos barn och unga.* https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/horselnedsattning-och-dovhet/horselnedsattning-hos-barn-och-unga/ (Hämtad 2026-10-26).

hörande majoritetssamhället. Barnens språkliga och kulturella tillhörighet varierar, likaså anknytningen till den teckenspråkiga gemenskapen.[17]

Vilka begrepp är viktiga för att förstå målgruppen?

Dövkultur

Begreppet dövkultur används för att beskriva den gemenskap som vuxit fram mellan teckenspråkiga döva. Dövkulturen är nära knuten till teckenspråket och till gemensamma erfarenheter av att leva som döv i ett samhälle där talat språk ofta utgör norm. Inom den teckenspråkiga gemenskapen har normer och värderingar utvecklats. Dövkulturen kommer också till uttryck genom bland annat föreningsliv, kulturella aktiviteter och social gemenskap.[18]

Kunskap om dövkultur är viktig för att förstå många döva, hörselskadade och dövblinda personers livsvillkor och förutsättningar för delaktighet i samhället.

Dövkompetens

Begreppet dövkompetens används för att beskriva kunskap om teckenspråk, dövkultur och dövas livsvillkor.[19] Men ibland har begreppet en bredare innebörd. I vissa sammanhang avser det särskilt den kunskap och erfarenhet som döva utvecklar genom att leva i den teckenspråkiga gemenskapen. I andra sammanhang används begreppet för att beskriva kunskap och kompetens hos yrkesverksamma som möter teckenspråkiga personer.

Det är viktigt att skilja på dövkompetens och teckenspråkskompetens. Teckenspråkskompetens är avgränsat till förmågan att kommunicera på teckenspråk, medan dövkompetens är bredare.

Audism, minoritetsstress och språklig deprivation

Forskning om döva och teckenspråkiga personers livsvillkor har uppmärksammat hur normer och attityder i samhället kan påverka möjligheterna till delaktighet och jämlika levnadsvillkor. Begreppen audism, minoritetsstress och språklig deprivation belyser olika aspekter av hur individuella erfarenheter formas i samspel med omgivningen.

---

[17] Lyxell, T. (2019). *Med blick på modersmålet: Om språksituationen för hörande barn till döva och modersmålsundervisningen i svenskt teckenspråk.*

[18] Ladd, P. (2003). *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood*.

[19] Institutet för språk och folkminnen. *Dövkompetens*. https://garm.isof.se/teckenlistan/dictionary/translation/465 (Hämtad 2026-10-30). Se även Lyxell, T. (2021). *Teckenspråkiga förskolor 2020: Kartläggning av förskolor med teckenspråkiga miljöer*.

Begreppet audism används för att beskriva föreställningar och strukturer som utgår från hörande normer och där hörsel och talat språk ges företräde framför teckenspråk. Audism kan komma till uttryck både i människors föreställningar om döva och i hur institutioner och verksamheter organiseras.[20]

Begreppet minoritetsstress används för att beskriva den belastning som kan uppstå när personer återkommande möter negativa attityder, diskriminering eller hinder för delaktighet. Sådana erfarenheter kan påverka hälsa, välbefinnande och känslan av tillhörighet.[21]

Språklig deprivation innebär att ett barn under tidig barndom inte får tillräcklig tillgång till ett språk som barnet kan tillägna sig, exempelvis teckenspråk. Det kan få bestående konsekvenser för den språkliga och kognitiva utvecklingen. Konsekvenserna varierar mellan personer och kan innebära svårigheter att uttrycka känslor, förstå abstrakta sammanhang och hantera vardagliga situationer. Svårigheterna kan också påverka relationer och kommunikation i kontakter med samhällets stödinsatser.[22]

Tolktjänst för döva, hörselskadade och dövblinda

En viktig del av samhällets stöd för att möjliggöra kommunikation och delaktighet för målgruppen är tolktjänst. Ansvaret är fördelat mellan flera aktörer och beror på i vilket sammanhang behovet av tolk uppstår. Regionerna ansvarar för att erbjuda grundläggande tolktjänster i vardagen, så kallad vardagstolkning. Vid möten med kommunala och statliga myndigheter ansvarar respektive myndighet i många fall för att ordna och bekosta tolk när behovet uppstår. Särskilda ansvarsförhållanden gäller bland annat inom arbetsliv, utbildning och rättsväsende.[23]

Tolktjänst för döva, hörselskadade och dövblinda omfattar flera olika former av tolkning. Vilken form som används beror på tolkanvändarens språk,

---

[20] Lane, H. (2014). *Bakom välviljans mask: Försvagning av dövsamhället.*

[21] Gynnerstedt, P. och Hansdotter, S. (2021*). Minoritetsstress hos vuxna teckenspråkiga döva*.

[22] Region Skåne (2016). *Konsekvenser av språklig deprivation hos vuxna teckenspråkiga döva – en forskningsöversikt*.

[23] Myndigheten för delaktighet. *Så fungerar tolktjänst.* https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/ (Hämtad 2026-09-01). MFD ansvarar sedan 1 juni 2026 för en nationell funktion för samordning av tolktjänsten för döva, personer med hörselnedsättning eller dövblindhet. Läs mer: https://www.mfd.se/tolktjanst/nationell-funktion-for-samordning-av-tolktjansten/

kommunikationssätt, behov och den aktuella situationen. Behovet kan variera mellan personer och även förändras mellan olika situationer.[24]

Tabell 1. Exempel på tolkmetoder (ej uttömmande).

Tolkmetod	Används bl.a. av	Funktion
Teckenspråkstolkning	Personer som använder svenskt teckenspråk.	Tolken tolkar mellan talad svenska eller annat talat språk och svenskt teckenspråk. Ibland utförs teckenspråkstolkning av tolkar som själva är döva. De anpassar och förmedlar kommunikationen på teckenspråk utifrån personens språk och behov.
Tecken som stöd, TSS-tolkning	Personer med hörselnedsättning som inte har svenskt teckenspråk som första språk men behöver visuellt stöd.	Tecken från svenskt teckenspråk används tillsammans med talad svenska. Tecknen följer svensk grammatik och ordföljd.
Skrivtolkning	Framför allt personer som har förlorat hörseln i vuxen ålder. Kan även användas av andra, bland annat personer med dövblindhet.	Tolken skriver ned det som sägs och texten visas direkt på en skärm. För personer med dövblindhet kan texten exempelvis anpassas med större text eller punktdisplay.
Dövblindtolkning	Personer med både syn- och hörselnedsättning.	Tolken förmedlar det som sägs och det som händer i omgivningen. Ledsagning kan också ingå. Exempel på metoder är avståndstolkning, taktil tolkning, tydligt tal och socialhaptiska signaler. Ibland utförs dövblindtolkning av tolkar som själva är döva. De anpassar och förmedlar kommunikationen på teckenspråk utifrån personens språk och behov.

[24] Myndigheten för delaktighet. *Olika tolkmetoder.* https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/tolkmetoder/ (Hämtad 2026-09-01).

Erfarenheter av skydd och stöd

Resultaten bygger på intervjuer med döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor med erfarenhet av skyddat boende samt yrkesverksamma med erfarenhet av att ge stöd till målgruppen. De yrkesverksamma benämns som kuratorteamet.[25] I kapitlet redovisas kvinnornas och kuratorteamets erfarenheter av vägen till skydd, vistelsen i skyddat boende och tiden efter placeringen. Kapitlet belyser även erfarenheter som rör kvinnor med ytterligare funktionsnedsättningar samt barns situation i samband med skyddat boende.

Resultaten visar på betydelsen av kommunikation, delaktighet och tillgång till stöd genom hela processen, från det första mötet med socialtjänsten till tiden efter att placeringen avslutats. De teman som presenteras i kapitlet ligger till grund för den analys som redovisas i rapportens efterföljande kapitel.

Vägen till skydd

Detta avsnitt beskriver kvinnornas och kuratorteamets erfarenheter av tiden före en placering i skyddat boende. Fokus ligger på mötet med socialtjänsten, hur information om stöd och placering uppfattades samt hur kommunikation och tillgång till teckenspråk påverkade kvinnornas möjligheter att förstå, medverka i processen och fatta beslut.

Intervjuerna visar att vägen till skydd ofta präglas av flera samtidiga utmaningar. Kvinnorna befinner sig i en akut och utsatt situation. Samtidigt behöver de förstå socialtjänstens roll, beskriva sin våldsutsatthet och ta ställning till insatser som kan få stora konsekvenser för deras liv. För kvinnor som är döva, hörselskadade eller dövblinda tillkommer språkliga och kommunikativa hinder som kan påverka både delaktighet och rättssäkerhet.

Mötet med socialtjänsten

Flera kvinnor beskriver att mötet med socialtjänsten var svårt att överblicka. Det handlade dels om den akuta situationen, dels om att många begrepp och processer var nya. Kvinnorna behövde förstå vad socialtjänsten kunde göra, vad olika insatser innebar och vilken information som var viktig att lämna. Samtidigt beskriver de att stress, oro och tidigare våldserfarenheter påverkade deras möjlighet att fokusera och berätta.

En kvinna beskriver att mötet fungerade bättre när hon hade en stödperson med sig:

[25] Kuratorteamet består av socionomer inom NKJT:s verksamhet.

> Det fungerade mycket bättre när jag hade stöd med mig, som kunde stötta mig och påminna mig att berätta om olika saker. För jag glömmer väldigt lätt eftersom jag har mycket ångest och depression på grund av det som hände mig förut, så personen kunde hjälpa mig och påminna att tala om saker som jag varit med om, så det stödet behövde jag.

Kuratorteamet beskriver liknande erfarenheter. Enligt dem behöver kvinnorna ofta stöd av personer med dövkompetens som kan bidra till att deras behov blir tydliga i mötet. En kurator beskriver:

> De behöver någon med sig på dessa möten som för deras röst. Personer med dövkompetens som kan hjälpa till med att beskriva deras behov och hjälpa kvinnorna att förklara vad som sägs under mötena, det är inte alltid att de själva kan det.

Det handlar inte om att ersätta kvinnans egen röst, utan om att skapa bättre förutsättningar för att hon ska kunna beskriva sin situation och förstå det som sägs.

Kuratorteamet beskriver att kvinnorna ofta behöver lägga mycket energi på att förklara sina kommunikationsbehov innan de kan fokusera på att berätta om våldsutsattheten. En kurator beskriver att frågor om dövhet och teckenspråk ibland tar stort utrymme i möten där fokus egentligen behöver ligga på kvinnans situation:

> Att gå igenom hur döva som grupp allmänt fungerar, vilka behov det kan finnas och allt detta med teckenspråk. Det är fel tillfälle att ta upp under mötet.

I intervjuerna framkommer också att bristande kunskap om målgruppen leder till att kvinnorna får bära ett stort ansvar för att förklara sina behov. Detta gäller både behov av teckenspråk, förståelse för målgruppens livsvillkor och behov av särskilda stödinsatser. En kurator uttrycker det så här:

> Det är ett ständigt förklarande, och det gäller alla kvinnor vi haft kontakt med.

Förklaringsbördan tar tid från det som mötet egentligen behöver handla om, det vill säga kvinnans våldsutsatthet, skyddsbehov och möjligheter till stöd.

Kuratorteamet beskriver att osäkerhet ofta uppstår när teckenspråkigt stöd saknas i ett tidigt skede. Handläggare saknar ofta kunskap om vilka teckenspråkiga insatser som finns, samtidigt som kvinnorna inte alltid känner till socialtjänstens uppdrag eller vilka beslut som kan bli aktuella.

En återkommande oro hos kvinnorna är att socialtjänsten ska omhänderta deras barn. Denna oro riskerar att bidra till att kvinnor avstår från kontakt med socialtjänsten eller dröjer med att söka stöd.

Information, delaktighet och beslutsfattande

Flera kvinnor beskriver att det var svårt att förstå vad en placering i skyddat boende innebar. Svårigheterna handlade både om språk och om att informationen gavs i en pressad situation. Några kvinnor beskriver att de behövde mer tid, tydligare förklaringar och konkreta exempel för att förstå vad som skulle hända.

En kvinna beskriver sin reaktion när hon fick frågan om placering:

> Jag förstod inte riktigt vad det innebar och det kändes otryggt.

Kuratorteamet beskriver att sådana erfarenheter återkommer. I vissa fall kan kvinnans tidigare erfarenheter av kontroll, isolering eller instängdhet påverka hur hon tolkar information om skyddat boende. Om informationen inte ges på ett tillgängligt och begripligt sätt kan insatsen uppfattas som otrygg, trots att syftet är att ge skydd.

Kuratorteamet beskriver också exempel där bristande information påverkade kvinnors möjligheter att ta ställning till erbjudna insatser. I ett ärende tackade en kvinna nej till skyddat boende eftersom hon trodde att placeringen innebar att hon skulle bli inlåst. Enligt kuratorteamet hade kvinnan tidigare erfarenheter av att ha blivit inlåst i hemmet, vilket påverkade hur hon uppfattade informationen om placeringen.

Även tidigare erfarenheter av skyddat boende kunde påverka viljan att ta emot en ny placering. I materialet finns exempel på en kvinna som, trots en allvarlig hotbild inklusive dödshot från familj och släkt, tackade nej till skyddat boende. Hon hade tidigare varit placerad i ett icke teckenspråkigt boende där bristande kommunikation hade lett till social isolering, missförstånd och försämrat psykiskt mående. Kvinnan beskriver att möjligheten att kommunicera på sitt eget språk och känna sig förstådd var viktig för hennes upplevelse av trygghet. I stället för en ny placering valde hon att bo på en skyddad adress. Hotbilden kvarstod och hon beskriver hur hon själv försökte skapa beredskap för att snabbt kunna lämna bostaden om familjen skulle hitta henne. Berättelsen visar att hennes beslut att avstå från skyddat boende inte innebar att behovet av skydd hade försvunnit. Det handlade snarare om att hon, efter tidigare negativa erfarenheter, försökte skapa en säkerhet som hon själv kunde ha större kontroll över.

Intervjuerna visar också att kvinnor ibland samtycker till insatser utan att fullt ut förstå innebörden. Det kan bero på rädsla för konsekvenser, osäkerhet inför myndigheter eller bristande tillgång till begriplig information. En kvinna beskriver att hon svarade ja till placering ”för säkerhets skull” trots att hon inte hade förstått vad skyddat boende innebar.

Intervjuerna visar att delaktighet förutsätter att kvinnan får möjlighet att förstå vilka alternativ som finns, vad beslutet innebär och vilka konsekvenser olika val kan få. Det innebär att informationen ges på ett sätt som är anpassat till kvinnans språk, situation och kognitiva belastning i den akuta situationen.

Kommunikation som förutsättning för stöd

Intervjuerna visar att tolkning i sig inte alltid är tillräckligt för att kommunikationen ska fungera. Flera kvinnor beskriver att det kan vara svårt att följa samtal med socialtjänsten även när tolk finns. Det kan bero på att begreppen är nya, att samtalet går snabbt, att kvinnan är stressad eller att tolken inte kan anpassa språket efter kvinnans språkliga nivå.

Distanstolkning beskrivs som särskilt problematisk i vissa situationer. Flera kvinnor upplever att digitala möten och tolkning på distans gjorde det svårare att följa samtalet och förstå vad som sades. En kvinna beskriver:

> När vi använde tolk på distans så blev det bara så fel, tolkarna förstod inte mig och socialtjänsten envisades om att använda tolk på distans, men det fungerade inte.

Kuratorteamet beskriver att kvinnor efter distansmöten ibland kontaktar dem eftersom de inte har förstått vad som sagts. I dessa situationer behöver kuratorerna ofta hjälpa till att begära ut anteckningar eller protokoll och därefter översätta och förklara innehållet på teckenspråk. I samband med detta beskriver kuratorteamet att kvinnorna ibland upptäcker att dokumentationen inte överensstämmer med deras egen uppfattning av vad som sagts under mötet. En kurator berättar:

> Det är flera som blir förskräckta och berättar att de verkligen inte har sagt de sakerna som står med i journalen.

Flera erfarenheter visar också att kommunikationen behöver anpassas utifrån kvinnans språkliga bakgrund. För kvinnor som nyligen kommit till Sverige kan svenskt teckenspråk vara nytt. De kan behöva stöd där svenskt teckenspråk kombineras med andra tecken eller mer visuella förklaringar. För kvinnor med dövblindhet kan det krävas andra former av kommunikation, mer tid och fysiska möten.

Kuratorteamet lyfter även behovet av en döv teckenspråkstolk i vissa möten. En döv teckenspråkstolk kan i vissa situationer bidra till att kommunikationen blir mer begriplig, särskilt när kvinnans teckenspråk skiljer sig från svenskt teckenspråk eller när språket behöver anpassas ytterligare. Samtidigt beskriver kuratorteamet att många myndigheter saknar kunskap om vad en döv teckenspråkstolk är och att denna typ av tolk behöver bokas särskilt.

Ett återkommande tema i intervjuerna är att ansvaret för att kommunikationen fungerar inte upphör när en tolk finns på plats. Kvinnorna och kuratorteamet beskriver att handläggaren fortfarande behöver säkerställa att kvinnan har förstått informationen och ges möjlighet att ställa frågor. Det gäller särskilt i situationer där beslut ska fattas om placering, skydd och andra insatser.

När teckenspråkiga professionella ifrågasätts

Kuratorteamet beskriver att de ibland har mötts av misstänksamhet eller ifrågasättanden när de deltagit som stöd i möten med socialtjänsten. De upplever att deras roll och professionella kompetens inte alltid har varit tydlig för handläggare, trots att de arbetar med stöd till målgruppen och ofta har relevant utbildningsbakgrund.

Intervjuerna visar att detta påverkar samverkan. Kuratorteamet beskriver att både kvinnorna och professionella med dövkompetens ibland behöver lägga tid på att förklara varför deras medverkan är viktig i ärendet. När verksamheter inte tar tillvara dövkompetens försvåras samarbetet. De riskerar även att gå miste om den kunskap om språk, kommunikation och målgruppens behov som finns hos de teckenspråkiga professionella.

Samtidigt visar intervjuerna med både kvinnorna och kuratorteamet att samverkan fungerar väl när handläggaren tidigt tar kontakt med professionella med dövkompetens. En kvinna beskriver att mötet med socialtjänsten blev bättre när socialsekreteraren förstod vikten av att kontakta en teckenspråkig kvinnojour och koppla in en kurator som kvinnan redan hade förtroende för. I det fallet bidrog stödet till att underlätta kommunikationen och skapa bättre förutsättningar för kvinnans delaktighet i processen.

Erfarenheter av vistelse i skyddat boende

Detta avsnitt beskriver kvinnornas erfarenheter av tiden i skyddat boende. Fokus ligger på hur boendemiljön, kommunikationen och tillgången till stöd påverkar möjligheten att känna trygghet, vara delaktig i vardagen och påbörja en återhämtningsprocess efter våldsutsattheten.

Intervjuerna visar att vistelsen i skyddat boende kunde innebära både ökad trygghet och nya utmaningar. Kvinnornas erfarenheter skiljer sig åt beroende på boendets förutsättningar, tillgången till teckenspråkig kommunikation och möjligheten att delta i den sociala gemenskapen. Ett återkommande tema är att kommunikationen påverkade nästan alla delar av vistelsen, från praktiska frågor i vardagen till möjligheten att bearbeta erfarenheten av att ha utsatts för våld.

Att placeras i en miljö utan teckenspråk

Flera kvinnor beskriver att de placerades i skyddade boenden där personalen saknade kunskaper i teckenspråk och där kommunikationen huvudsakligen skedde genom tolk eller skriftliga meddelanden. För många innebar detta att den första tiden på boendet präglades av osäkerhet.

Intervjuerna visar att introduktion och information inte alltid gavs på ett sätt som var tillgängligt för kvinnorna. En kvinna berättar:

> Jag var orolig och mina barn var väldigt oroliga, vi visste ingenting om var vi skulle. Sen när vi kom fram till boendet kom en person fram med ett papper ”välkommen hit” och sa inget... Jag hade hellre sett att personen kom fram och sa hej i stället för att hålla upp ett papper. Jag sa att jag kunde tala med rösten. Hen blev helt förvånad och sa att hen aldrig träffat döva tidigare. Tar man emot döva på ett skyddat boende borde man veta något om döva. Jag förstår att de inte kan tala flytande teckenspråk, men något måste de kunna för att kommunicera.

Kuratorteamet beskriver att detta är en återkommande erfarenhet. När kvinnorna är beroende av tolk vid planerade samtal eller hänvisas till skriftlig information är det svårt att få en samlad bild av boendet, dess rutiner och vilka stödinsatser som finns att tillgå. Att kvinnan behärskar svenskt teckenspråk innebär inte nödvändigtvis att det är enkelt för henne att förstå information på skriven svenska. Döva kvinnor med annan språklig bakgrund än svensk möter ytterligare svårigheter att förstå skriven information på svenska.

Flera kvinnor beskriver också att den information de fick inför placeringen inte stämde överens med de faktiska kommunikationsmöjligheterna på boendet. I vissa fall hade de fått besked om att det fanns personal med kunskaper i teckenspråk, men väl på plats visade sig kunskaperna vara otillräckliga för vardaglig kommunikation och stöd. Det finns även exempel på att tolk inte användes i situationer där kvinnorna efterfrågade det, vilket innebar att de hänvisades till kommunikationssätt som de själva upplevde inte fungerade.

I intervjuerna finns exempel på att bristande kommunikation påverkade kvinnornas möjligheter att ta del av information om regler, rutiner och säkerhetsåtgärder. När information inte gavs på ett tillgängligt sätt ökade risken för missförstånd kring frågor som var centrala för placeringen. Det finns också exempel på att bristande kommunikation kunde skapa konkreta säkerhetsrisker. En kvinna beskriver att hon inte fullt ut hade förstått informationen om vilka försiktighetsåtgärder hon behövde vidta under placeringen. Hon använde därför ett medlemskort vid ett inköp i en mataffär, vilket innebar en risk för att uppgifter om var hon befann sig kunde nå förövaren.

Vardagskommunikationen framträder som en särskild utmaning. Flera kvinnor beskriver att de blev beroende av planerade tolkinsatser för att kunna föra längre samtal eller få information. De upplevde också att spontana frågor och vardagliga kontakter med personal och andra boende blev svåra att genomföra.

Intervjuerna visar att begränsade möjligheter till direktkommunikation påverkade både tillgången till information och kvinnornas möjlighet att delta i vardagen på samma villkor som andra boende.

Social isolering och begränsad delaktighet

Ett återkommande tema i intervjuerna är upplevelser av social isolering. Flera kvinnor beskriver att de deltog i samma miljö som andra boende men att de hade begränsade möjligheter att följa samtal och vara delaktiga i gemenskapen.

Gruppaktiviteter och gemensamma måltider lyfts fram som situationer där kommunikationssvårigheterna blev särskilt tydliga. En kvinna berättar:

> På de här gruppträffarna vi hade så såg jag att fler hade fått relationer till varandra och de pratade tillsammans och skrattade under gruppsamtalen, men jag var helt utanför. Jag förstod inte vad de sa, så jag fick bara sitta och titta på.

En annan kvinna berättar:

> Man blir helt isolerad, ingen kunde kommunicera med mig, som till exempel så blev jag bjuden på julbord som boendet hade, alla satt och åt tillsammans och fick julklappar, men jag satt där helt tyst och visste inte vad de andra pratade om. De hade inte beställt tolk, så jag satt bara där. Visst barnen fick fina klappar, men jag blev inte alls delaktig i firandet.

Enligt kuratorteamet handlar det inte enbart om att sakna information utan också om att sakna möjligheten till spontana samtal och social gemenskap på sitt eget språk. En kurator beskriver:

> En kvinna var ensam, isolerad på icke teckenspråkigt boende, så hon ringde för att få den sociala biten med oss [kuratorer]. Så när jag hade jouren kunde hon ringa och ville ha videosamtal på, så vi hade sällskap. Vi pratade inte hela tiden, hon satt och pysslade med sitt och ville att jag ibland skulle titta på vad hon höll på med och hålla henne sällskap.

Flera kvinnor beskriver att de därför valde att dra sig undan från gemensamma aktiviteter. Några uppger att de tillbringade mycket tid på sina rum eftersom det upplevdes ansträngande att ständigt försöka följa samtal eller hitta sätt att kommunicera.

Intervjuerna innehåller också exempel där kvinnor efterfrågade möjligheten att bo tillsammans med andra döva kvinnor eller i teckenspråkiga miljöer, eftersom de upplevde den sociala isoleringen som särskilt svår.

Kommunikationssvårigheterna påverkade också kvinnornas möjligheter att ta del av boendets verksamhet. Kvinnorna beskriver att de ibland fick information senare än andra eller att de inte alltid hade samma möjlighet att delta i aktiviteter och stödinsatser.

Även möjligheten att bearbeta erfarenheter av våld påverkades. Flera kvinnor beskriver att de saknade personer att samtala med på sitt eget språk om det de varit med om.

Konsekvenser för hälsa och återhämtning

Kvinnornas möjligheter att förstå, bli förstådda och delta i sociala sammanhang hade betydelse för hur de upplevde vistelsen. Kommunikationssvårigheter och social isolering kunde också påverka kvinnornas psykiska mående. Flera beskriver att ensamhet och bristande delaktighet förstärkte känslor av oro, nedstämdhet och utsatthet. En kvinna berättar:

> Jag fick då ingen hjälp jämfört med förra boendet. Jag var ensam döv, det fanns ingen kommunikation, varken med andra boende eller medarbetare. De andra boende fick samtalsstöd men jag fick inget. Jag föll mellan stolarna för att jag är döv. Det var en mörk tid.

Långvarig brist på kommunikation och social delaktighet fick i vissa fall allvarliga konsekvenser för kvinnornas psykiska hälsa. I materialet finns exempel på kvinnor som beskrev depressiva besvär eller fick suicidtankar under vistelsen. En kvinna berättar:

> Jag mådde verkligen dåligt, till slut kom självmordstankar. De kom för att jag inte orkade med livet.

Samtidigt visar intervjuerna att kvinnornas möjlighet till återhämtning stärktes när kommunikationen fungerade. Kvinnorna beskriver att möjligheten att samtala med andra, få stöd och förstå sin situation hade stor betydelse för det psykiska måendet och för möjligheten att bearbeta erfarenheten av våld.

Erfarenheter av teckenspråkiga miljöer

Kvinnor som har vistats i teckenspråkiga boendemiljöer beskriver en tydlig skillnad jämfört med vistelser i miljöer där teckenspråk saknades.

När flera kvinnor jämför sina erfarenheter från teckenspråkiga boenden med icke teckenspråkiga beskriver de att tillgången till ett gemensamt språk påverkade både vardagen och möjligheten att ta del av stödinsatser. En kvinna beskriver:

> På det teckenspråkiga boendet kunde jag fråga om olika saker och få information, så där fick jag veta mycket mer om vad som hände och hur saker och ting fungerade. Men så var det inte på det icke teckenspråkiga boendet. Jag fick ingen information alls [där], och eftersom det var så krångligt att kunna prata med medarbetarna blev jag mer tillbakadragen.

Kvinnorna beskriver att direktkommunikation gjorde det lättare att ställa frågor, delta i aktiviteter och bygga relationer med både personal och andra boende. Flera lyfter också fram att de kunde samtala om våldet och sina erfarenheter på ett sätt som inte varit möjligt tidigare.

Intervjuerna visar att teckenspråkiga professionella hade en särskild betydelse. Kvinnorna beskriver att de upplevde större trygghet när de mötte personer som

både kunde teckenspråk och hade kunskap om dövas, hörselskadades och dövblindas livsvillkor. En kvinna uttrycker det så här:

> På det boendet för döva var det bra, för där kunde jag kommunicera, och så anpassade de språket efter mig, eftersom jag kommer från ett annat land och har ett annat språk. Jag är inte så bra på svenska, och de på det teckenspråkiga boendet kunde anpassa kommunikationen med mig och hade förståelse för mig som döv och för min andra kultur. Det fungerade väldigt bra, men på det icke teckenspråkiga boendet så gick det inte alls. När jag var ledsen eller om det hade hänt något som jag ville berätta om, så förstod de inte mig alls.

Kuratorteamet beskriver att skillnaden mellan teckenspråkiga och icke teckenspråkiga miljöer ofta blir tydlig i kvinnornas återkoppling efter placering. Enligt dem handlar skillnaden inte enbart om språk utan även om möjligheten att vara delaktig, skapa relationer och få stöd utan att kommunikationen utgör ett ständigt hinder. De beskriver också att teckenspråkiga medarbetare kan bidra med erfarenheter och kunskap om döva, hörselskadade och dövblinda kvinnors livsvillkor, vilket kan ha betydelse för trygghet och återhämtning under vistelsen.

Tiden efter placeringen

Detta avsnitt beskriver kvinnornas och kuratorteamets erfarenheter av tiden efter vistelsen i skyddat boende. Intervjuerna visar att övergången från skyddat boende till ett mer självständigt liv ofta innebar nya utmaningar. För många kvinnor var utflytten inte slutet på stödbehovet utan början på en ny fas där frågor om bostad, försörjning, myndighetskontakter och sociala relationer behövde hanteras.

Övergången till ett självständigt liv

Flera kvinnor beskriver att avslutet på placeringen upplevdes som abrupt. Även om de hade lämnat den akuta våldssituationen kvarstod många praktiska och känslomässiga utmaningar. Intervjuerna visar att stödet efter utflytt i vissa fall upphörde utan någon successiv övergång till andra insatser eller kontaktpersoner. För kvinnorna kunde detta innebära att de på kort tid behövde hantera bostad, ekonomi, myndighetskontakter och andra praktiska frågor samtidigt som återhämtningen från våldet fortfarande pågick.

I intervjumaterialet finns exempel på att brister i övergången fick konkreta konsekvenser. En kvinna stod utan bostad under en period efter att placeringen hade avslutats. En annan kvinna hittade själv ett rum genom sitt nätverk på en ort

där det fanns teckenspråkiga miljöer. Däremot fick hon inte tillräckligt stöd för att klara sin ekonomi och andra praktiska frågor i samband med flytten. I hennes fall följde ekonomiska problem och skulder.

Kvinnorna hade samtidigt olika förutsättningar inför övergången. Vissa hade levt självständigt före den våldsamma relationen och hade lättare att återuppta vardagen efter placeringen. Andra hade levt länge i isolering eller varit beroende av förövaren och saknade erfarenhet av att hantera exempelvis ekonomi, myndighetskontakter eller andra praktiska vardagsfrågor. För dessa kvinnor kunde övergången till ett självständigt liv vara särskilt krävande.

Berättelserna visar att stödbehovet ofta kvarstod efter utflytt, men också att stödets omfattning och inriktning varierade. För vissa handlade det främst om stöd i enskilda kontakter med myndigheter. För andra behövdes mer omfattande hjälp för att få vardagen att fungera. En kvinna beskriver hur fortsatt stöd i kontakten med myndigheter hade stor betydelse:

> Jag har svårt med det svenska språket och kuratorn stöttar och hjälper mig med att översätta posten jag får från myndigheterna till teckenspråk. De gör så att jag känner mig trygg och kan komma vidare i min process.

För flera kvinnor innebar tiden efter placeringen att återhämtning och praktisk omställning pågick parallellt. Stöd i kontakten med myndigheter och andra samhällsaktörer framträder som särskilt betydelsefullt under denna period.

Att etablera en ny vardag

För många kvinnor präglades tiden efter placeringen av att skapa en ny tillvaro och återta kontrollen över livet. Intervjuerna visar att arbete, studier, sociala relationer och tillhörighet i olika sammanhang hade stor betydelse i denna process.

Flera kvinnor beskriver att det var svårt att hitta en långsiktig boendelösning. Några flyttade mellan tillfälliga boenden innan de fick en permanent bostad. Intervjuerna visar samtidigt att frågan om bostad inte enbart handlade om att ha någonstans att bo. För vissa kvinnor hade även bostadens geografiska och sociala sammanhang stor betydelse. Närhet till teckenspråkiga verksamheter, utbildning och sociala nätverk påverkade möjligheterna att etablera en fungerande vardag.

I materialet finns exempel på kvinnor som försökte hitta boende på orter där de kunde få tillgång till teckenspråkig SFI, dövteam eller andra teckenspråkiga

sammanhang. Samtidigt erbjöds inte alltid boendelösningar i sådana miljöer som kunde tillgodose kvinnans behov av kommunikation, utbildning och stöd.

Arbete och studier lyfts fram som andra viktiga delar i processen att återta kontrollen över livet. Samtidigt beskriver flera kvinnor att psykisk ohälsa, pågående rättsprocesser eller praktiska svårigheter gjorde det svårt att återgå till arbete eller utbildning.

Kuratorteamet beskriver också att kvinnorna behöver stöd för att återvända till teckenspråkiga miljöer och bygga upp nya nätverk. För vissa innebär uppbrottet från den våldsamma relationen också en förlust av tidigare sociala sammanhang. Att återknyta kontakter eller skapa nya relationer kan därför vara en viktig men ibland svår del av återhämtningen.

Flera kvinnor upplevde osäkerhet inför att möta personer från tidigare skolor eller sociala sammanhang. Enligt kuratorteamet kan det ibland finnas en oro för vad andra känner till om kvinnornas situation och om ryktesspridning. Kuratorteamet beskriver därför hur stöd efter placering också handlar om att stärka kvinnornas självkänsla och underlätta återgången till teckenspråkiga sociala sammanhang.

En kvinna beskriver hur stödet från teckenspråkiga professionella under placeringen bidrog till att hon blev tryggare och fick större kunskap om att hantera kontakter med olika aktörer efter placeringen. Hon berättar exempelvis om mötet med barnens skola:

> Jag stod på mig och kämpade för barnens rättigheter. Hade det varit så att jag direkt flyttade ut från det icke teckenspråkiga boendet och skulle göra det här, det hade jag aldrig vågat. Jag skulle inte våga stå emot och säga ifrån, jag var väldigt tillbakadragen eftersom jag hade drabbats av våld under så många år så mitt självförtroende och självkänsla var väldigt låg.

Kvinnor med sammansatta stödbehov

Detta avsnitt beskriver erfarenheter som rör kvinnor som, utöver dövhet eller hörselskada, har ytterligare funktionsnedsättningar. Det kan till exempel handla om dövblindhet, intellektuell funktionsnedsättning, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller andra stödbehov som påverkar möjligheten att ta del av skydd och stöd.

Intervjuerna visar att dessa behov inte alltid är kända när kvinnan placeras i skyddat boende. I flera fall blir omfattningen av stödbehovet synlig först när kvinnan har lämnat den våldsamma relationen och förväntas hantera vardag, myndighetskontakter och boendesituation på egen hand.

Oupptäckta och förbisedda stödbehov

Kuratorteamet beskriver att de har mött kvinnor där ytterligare funktionsnedsättningar eller omfattande stödbehov inte varit identifierade före placeringen. I vissa fall har kvinnan levt isolerat under lång tid och varit starkt beroende av förövaren. När relationen bryts blir det tydligt att kvinnan behöver stöd i flera delar av vardagen.

Kuratorteamet beskriver exempelvis en kvinna som hade levt länge i isolering och i beroende av den våldsutövande personen. När hon efter uppbrottet skulle hantera vardagen mer självständigt blev ett omfattande stödbehov tydligt. Hon behövde bland annat ledsagning, avlösning, färdtjänst och hemtjänst.

Kuratorteamet beskriver också att fokus i vissa fall har legat på behoven som uppstått som en följd av hörselnedsättningen, medan andra behov och svårigheter har uppmärksammats först senare. Behoven kan handla om att förstå information och myndigheters beslut eller kallelser samt att hantera vardagliga situationer som kräver stöd och anpassad kommunikation.

Kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan behöva information i flera former. Det kan handla om teckenspråk, bildstöd, lättläst information, upprepade genomgångar och fysiska möten. Digitala möten och skriftlig information utan visuellt stöd skapar i dessa fall ytterligare osäkerhet.

Kuratorteamet beskriver också att kvinnor med komplexa stödbehov kan behöva mer tid i kontakten med socialtjänst och andra aktörer. När behoven inte identifieras tidigt blir det svårare att anpassa stödet utifrån kvinnans förutsättningar.

Erfarenheter kopplade till dövblindhet

Kvinnor med dövblindhet beskrivs som en särskilt utsatt grupp. Kuratorteamet beskriver att kvinnor med dövblindhet ofta behöver ledsagning och stöd för att orientera sig i boendet och i närmiljön. Behovet kan vara särskilt stort i början av placeringen, när miljön är ny och kvinnan samtidigt befinner sig i en pressad situation. Det kan göra placering i skyddat boende särskilt krävande.

En kvinna med dövblindhet beskriver att kommunikationen på boendet inte fungerade när personalen försökte använda skriftlig kommunikation:

> När de på boendet försökte ta kontakt med mig via penna och papper fungerade det inte. Jag var så trött och sov dåligt. Om det hade skett på teckenspråk hade det kanske varit lättare.

För kvinnor med dövblindhet kan även den fysiska miljön skapa hinder. Det kan handla om att hitta i lokalerna, förstå var olika rum finns, uppfatta personer i rummet eller ta del av säkerhetsinformation. Bristande belysning, avsaknad av kontraster eller personal som saknar kunskap om dövblindhet kan påverka både trygghet och delaktighet.

I materialet finns också ett exempel där bristande kommunikation och anpassningar fick konsekvenser för möjligheten att stanna kvar i det skyddade boendet. En kvinna med dövblindhet beskriver att svårigheter att orientera sig i boendet och bristande möjligheter till kommunikation bidrog till att hon och barnen blev isolerade i lägenheten. Hon valde till slut att avbryta placeringen och återvända hem till den man hon hade lämnat. Hon berättar:

> Trots att jag tvekade och var rädd, valde jag att flytta hem igen med barnen.

När stöd och hjälpmedel inte följer med till det skyddade boendet

Ett tema som framkommer i intervjuerna är att det kan uppstå hinder för kvinnan att få tillgång till de hjälpmedel och stödinsatser som hon hade före placeringen i skyddat boende.

Kuratorteamet beskriver att sådana svårigheter kan uppstå när en kvinna placeras i en annan kommun eller region. Ansvaret för hjälpmedel är fördelat mellan regioner och kommuner, och rutiner och ansvarsfördelning kan skilja sig åt i olika delar av landet. En placering på annan ort kan därför kräva samordning mellan flera aktörer för att kvinnan ska få tillgång till de hjälpmedel och stödinsatser hon behöver. Det kan till exempel handla om att få en hörapparat justerad, få tillgång till andra syn- och hörhjälpmedel eller ordna ledsagning på den nya vistelseorten.

För kvinnor med dövblindhet kan sådana hinder få särskilt stora konsekvenser. Tillgång till hjälpmedel och ledsagning kan vara avgörande för att kunna kommunicera, orientera sig och röra sig säkert i en ny miljö.

Kuratorteamet beskriver att kvinnor i vissa fall riskerar att behöva välja mellan skydd och stödinsatser som är nödvändiga i vardagen men som är knutna till hemkommunen. Detta kan bidra till att kvinnor, särskilt med dövblindhet, återvänder till en hotfull situation i hemmet för att inte förlora nödvändiga stödinsatser.

Intervjuerna visar att regionala skillnader och ansvarsfördelning mellan olika aktörer kan påverka hur snabbt stöd kommer på plats. När samordningen mellan aktörer brister hamnar kvinnan i en situation där hon formellt har ett skydd, men där de praktiska förutsättningarna saknas för att vardagen ska fungera.

Medföljande barn i skyddat boende

Detta avsnitt beskriver erfarenheter som rör barn som följer med en förälder till skyddat boende. Även om barn inte har intervjuats inom ramen för studien framträder deras situation på olika sätt i kvinnornas och kuratorteamets berättelser. Intervjuerna visar att barnens behov ofta är nära sammanlänkade med förälderns situation, men att de också har egna behov av språk, trygghet, kontinuitet och stöd.

Barns behov av språk och kommunikation

Intervjuerna visar att tillgång till språk och kommunikation är en central fråga för barn som följer med till skyddat boende. Det gäller både döva och hörselskadade barn samt hörande barn till döva föräldrar, det vill säga CODA-barn (Children of Deaf Adults).

Kvinnorna beskriver att det kan vara svårt att säkerställa att barnen får fortsätta använda sitt språk och behålla kontakten med sina språkliga sammanhang efter en placering. För döva barn kan en flytt innebära att kontakten med andra teckenspråkiga barn eller vuxna bryts. För vissa barn innebär det också att viktiga sociala sammanhang går förlorade.

Kuratorteamet beskriver att barnens behov av en tillgänglig språkmiljö ofta uppmärksammas först när problem uppstår. Enligt dem finns en risk att barnens språkliga behov hamnar i skymundan när fokus ligger på skydd och akuta insatser.

Kuratorteamet beskriver exempel där barns behov av teckenspråkig kommunikation inte uppmärksammats i samband med placeringen. De berättar om en familj som bodde på ett skyddat boende med egen förskola där personalen saknade erfarenhet av att möta döva barn. En kurator berättar:

> Jag stoppade detta och frågade var tolken var någonstans. De förstod inte varför de skulle ha beställt tolk. Och det här var alltså ett dövt barn som de skulle ta hand om, ett litet barn – hur ska barnet kunna tala om hens behov? Men de sa att det inte var någon fara, för de hade flera barn som pratade olika språk.

I intervjuerna beskrivs exempel där bristande tillgång till teckenspråkiga miljöer påverkade barns möjligheter att utveckla språk och socialt samspel. En kurator berättar om ett dövt barn som under tiden på boendet saknade tillgång till en teckenspråkig miljö utöver kommunikationen med sin mamma:

> Han var med sin mamma hela tiden, ville bli buren och höll sig inne i lägenheten med henne. Mamman orkade inte, hon sov väldigt mycket, så jag var orolig för barnet ett tag där. Barnet fick en padda och satt och tittade på skärmen. Mamman var ju bland hörande som inte kommunicerade med henne, så det var som att hon gav upp och tappade orken. Hon orkade inte ta hand om barnet.

Intervjuerna visar att barnens möjlighet att kommunicera och få information på ett språk de förstår har betydelse för deras delaktighet under placeringen. Berättelserna pekar också på betydelsen av teckenspråkiga sammanhang för barns språkutveckling, sociala relationer och känsla av tillhörighet.

Barn som får ta ansvar för kommunikationen

Ett återkommande tema i intervjuerna är att barn ibland får ett stort ansvar för kommunikationen mellan föräldern och omgivningen. Kvinnorna och kuratorteamet beskriver att barn kan ha haft en sådan roll redan före placeringen och att den ibland fortsätter i kontakten med myndigheter och andra aktörer.

I intervjuerna framkommer det att hörande barn till döva, hörselskadade eller dövblinda föräldrar har använts som tolkar i situationer som rör myndighetskontakter, vårdbesök eller annan viktig information. Det kan innebära att barn får ta del av information som inte är anpassad för deras ålder och får ett ansvar som egentligen ligger på vuxna. En kvinna berättar att hennes barn ombads att tolka på boendet:

> Ja, det hände flera gånger: ”Kan du säga till din mamma att...” Mina barn var tvungna att översätta vad de [på boendet] sa, och jag var redan så förstörd att jag varken hade orken eller förmågan att säga ifrån och påpeka att det är mig de ska prata med direkt.

Kuratorteamet beskriver att barnets ansvarstagande ibland kan uppfattas som en styrka av omgivningen. Barnet framstår ofta som självständigt och kompetent. Samtidigt finns en risk att barnets egna behov blir mindre synliga.

Enligt kuratorteamet kan barn som länge haft ett sådant ansvar ha svårt att släppa det när familjen får stöd. Rollen kan omfatta mer än att översätta mellan språk. Barnet kan exempelvis få boka tider, förklara myndighetsbrev, förmedla känsliga budskap eller hjälpa till att lösa praktiska problem. På så sätt kan barnet få en återkommande roll som förmedlare mellan föräldern och omvärlden.

Barns vardag under placeringen

Intervjuerna visar att barn ofta möter stora förändringar under placeringen. De behöver anpassa sig till nya rutiner, en ny boendemiljö och förändrade förutsättningar för skola och fritid samtidigt som de befinner sig i en situation präglad av osäkerhet.

Kvinnorna och kuratorteamet beskriver att många barn saknar sådant som tidigare gav struktur och kontinuitet i vardagen. Det kan handla om välkända miljöer, fritidsintressen och relationer till personer som varit viktiga i barnets liv.

I materialet finns ett exempel på hur bristande kommunikation under placeringen fick allvarliga konsekvenser för barnens skolgång och familjens situation. På det första skyddade boendet fick en kvinna på grund av bristande kommunikation inte den information och det stöd hon behövde för att ordna skolbyte för barnen till vistelsekommunen. Hon uppfattade därför att hon behövde köra barnen till och från deras tidigare skola i hemkommunen, vilket innebar omkring tre timmars resor per dag. Situationen blev praktiskt och ekonomiskt ohållbar och kvinnan drabbades av utmattning. Familjen fick därefter byta till ett skyddat boende i hemkommunen. Där hittade förövaren familjen och började uppehålla sig utanför boendet. Rädslan gjorde att familjen inte vågade lämna boendet och barnen började missa skolan.

För döva och hörselskadade barn kan flytten också innebära att tillgången till teckenspråkiga miljöer förändras. Det kan handla om att byte av skola eller bostadsort påverkar barnens möjligheter att möta andra barn och vuxna som

använder teckenspråk. Barnens möjligheter till fritidsaktiviteter kan också begränsas under placeringen. Skyddsbehovet kan innebära att familjen behöver undvika vissa platser eller aktiviteter, samtidigt som möjligheterna att hitta nya aktiviteter kan variera beroende på ort och tillgång till anpassade verksamheter.

Samtidigt visar intervjuerna att vardagen blir lättare när barnen snabbt får tillgång till skola, aktiviteter och sociala sammanhang.

Barns behov av stöd och återhämtning

Intervjuerna visar att barns behov av stöd ofta kvarstår även efter att den akuta situationen har stabiliserats. Kvinnorna och kuratorteamet beskriver att barnen behöver hjälp att förstå och bearbeta det som hänt samt att anpassa sig till den nya livssituationen i samband med placeringen.

För döva och hörselskadade barn lyfts tillgången till teckenspråkiga vuxna och andra förebilder fram som betydelsefull. Kuratorteamet beskriver att möten med personer som delar barnens språk och erfarenheter kan bidra till igenkänning, trygghet och social tillhörighet.

Intervjuerna visar också att trygga relationer, social gemenskap och möjlighet att delta i aktiviteter har betydelse för barns återhämtning. Berättelserna visar att återhämtning inte enbart handlar om att lämna en våldsam situation, utan också om att få tillgång till sammanhang där barn känner trygghet, delaktighet och kontinuitet i vardagen.

Flera av kvinnorna lyfte fram behovet av ytterligare stöd riktat direkt till barnen. Det kan handla om trygga vuxna utanför familjen som kan uppmärksamma barnens egna behov och fungera som stöd under och efter placeringen.

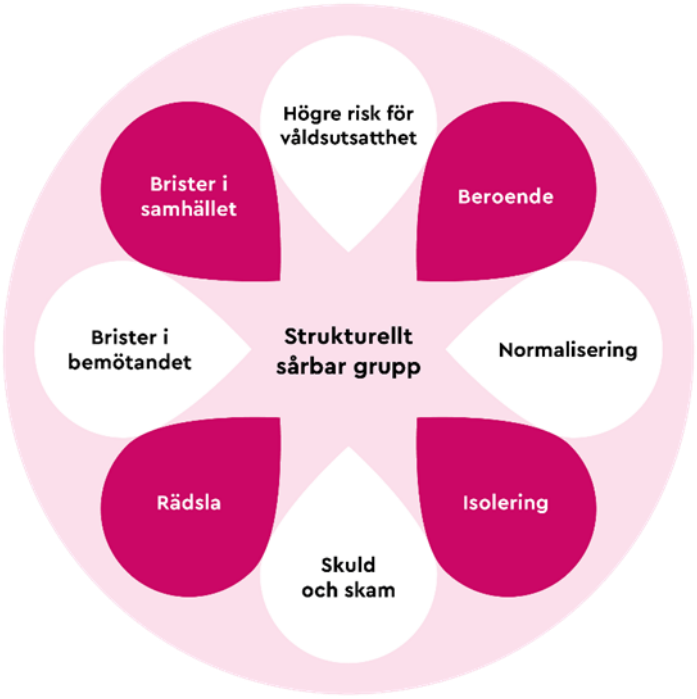
Analys

I detta kapitel analyseras resultaten utifrån två perspektiv. Det första handlar om hur olika faktorer samverkar och kan förstärka kvinnornas sårbarhet i kontakten med samhällets skydds- och stödinsatser. Det andra handlar om vilka behov som behöver tillgodoses under stödprocessen. Tillsammans bidrar perspektiven till att synliggöra vilka förutsättningar som har betydelse för kvaliteten i skyddat boende för döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor.

Strukturell sårbarhet i stödprocessen

Intervjuerna visar att flera samverkande faktorer kan göra det svårare för våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor att söka hjälp, ta emot stöd och återhämta sig efter våldet. Analysen visar att dessa faktorer inte verkar var för sig utan samspelar och förstärker varandra. Tillsammans bidrar de till en strukturell sårbarhet för målgruppen i stödprocessen. Dessa faktorer beskrivs närmare nedan.

Figur 1. Faktorer som bidrar till strukturell sårbarhet hos våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor.[26]

En viktig utgångspunkt för förståelsen av den strukturella sårbarheten är den **högre risken för våldsutsatthet**. Det har tidigare konstaterats att kvinnor med

[26] Figur 1 bygger på intervjumaterialet i relation till tidigare kunskap om våldsutsatthet hos personer med funktionsnedsättning. Figuren har inspirerats av *Uppbrottstrappan* framtagen av Smirthwaite och Holmberg (2014).

funktionsnedsättning löper högre risk att utsättas för våld än kvinnor utan funktionsnedsättning. Denna studie kan inte uttala sig om omfattningen av våldsutsatthet hos målgruppen. Intervjuerna belyser däremot erfarenheter av våld och särskilda utmaningar när döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor söker och tar emot stöd. Resultaten behöver förstås mot bakgrund av tidigare kunskap om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.

Flera av kvinnorna beskriver **beroenderelationer** som påverkat möjligheten att söka hjälp eller lämna den våldsamma relationen. Beroendet kan vara känslomässigt eller ekonomiskt, men också kopplat till kommunikation, information och kontakter med omvärlden. Intervjuerna visar att förövaren i vissa fall har en central roll i kvinnans kontakt med myndigheter, vårdinstanser och andra samhällsaktörer, vilket kan begränsa hennes möjligheter att söka hjälp och lämna relationen.

Normalisering av våld framträder också i intervjuerna. Flera kvinnor beskriver att de under lång tid anpassat sig till kontroll, begränsningar eller kränkningar innan de identifierade situationen som våld eller sökte stöd. För vissa kvinnor kan begränsad tillgång till information om våld, rättigheter och stödinsatser påverka möjligheten att identifiera den egna situationen som våldsutsatt och känna till vilka möjligheter till stöd som finns.

Isolering är ett annat återkommande tema. Kvinnorna beskriver hur våldet ofta medfört begränsad kontakt med familj, vänner och sociala nätverk. För kvinnor som använder teckenspråk kan konsekvenserna bli särskilt stora när kontakten med teckenspråkiga sammanhang begränsas.

Intervjuerna visar också att **skuld och skam** kan påverka benägenheten att berätta om våldet eller ta emot stöd. Flera kvinnor beskriver oro för att inte bli trodda eller för att uppfattas som en belastning för omgivningen.

Rädsla återkommer genom hela stödprocessen. Det handlar både om rädsla för den våldsutövande personen och om oro för konsekvenserna av att söka hjälp. I intervjuerna framkommer exempelvis en oro för att förlora vårdnaden om barn eller att inte förstå vad som händer i kontakten med myndigheter. För vissa kvinnor handlar rädslan också om konsekvenser inom den teckenspråkiga gemenskapen, exempelvis oro för ryktesspridning, utanförskap eller förlorade sociala relationer.

Två faktorer som särskilt framträder i materialet är **brister i bemötandet** och **brister i samhället**. Kvinnorna och kuratorteamet beskriver situationer där kommunikations- eller andra stödbehov inte har uppmärksammats i tillräcklig utsträckning. De beskriver också hinder kopplade till tillgång till information, tolkning, samordning mellan verksamheter och kunskap om målgruppen.

Kvinnorna beskriver också att de ofta behöver förklara sina kommunikationsbehov, sin livssituation och sina rättigheter för olika aktörer. Kommunikation framträder inte enbart som ett enskilt stödbehov utan som en förutsättning som påverkar kvinnornas möjligheter att få tillgång till skydd, information, delaktighet och stöd genom hela processen. Förklaringsbördan framträder som en genomgående erfarenhet och som ett uttryck för att ansvaret för att kommunikation ska fungera ofta läggs på kvinnan själv. Detta gör det svårare att söka hjälp, ta emot stöd och tillvarata sina rättigheter.

Intervjuerna visar att dessa brister påverkar hela stödprocessen, från den första kontakten med socialtjänsten till tiden efter en placering i skyddat boende. Erfarenheterna visar därmed att sårbarheten inte enbart är kopplad till individens situation utan också påverkas av hur samhällets stödstrukturer fungerar.[27]

Sammantaget visar materialet att dessa faktorer samverkar och förstärker varandra. Isolering ökar beroendet av andra personer. Beroende kan göra det svårare att lämna en våldsam relation. Bristande information och otillgängligt stöd kan förstärka rädsla och osäkerhet. På så sätt påverkar flera faktorer samtidigt kvinnans möjligheter att få skydd, stöd och återhämtning.

Resultaten visar samtidigt att flera av de hinder som beskrivs minskar när kvinnor får tillgång till information på teckenspråk, anpassade stödinsatser samt möter professionella med teckenspråkskompetens och kunskap om målgruppen. Sårbarheten bör därför förstås i relation till de förutsättningar som omger individen och de möjligheter till stöd som finns tillgängliga.

Denna förståelse utgör utgångspunkten för nästa analysavsnitt, där kvalitet i skyddat boende analyseras utifrån kvinnornas behov genom stödprocessens olika faser.

Behovsprocessen som analysmodell för kvalitet i skyddat boende

Resultaten visar att kvinnornas behov förändras över tid. Det som är avgörande när kvinnan söker skydd är inte nödvändigtvis detsamma som behövs senare i stödprocessen. Samtidigt visar intervjuerna att olika behov bygger på varandra. Om grundläggande behov inte tillgodoses blir det svårare att tillgodogöra sig senare insatser och stöd.

---

[27] Även europeiska underlag pekar på hinder i tillgången till stöd för våldsutsatta döva kvinnor, bland annat när det gäller tillgängliga kontaktvägar och kunskap hos yrkesverksamma. Se bilaga 2. *Kort utblick över europeiska erfarenheter av stöd till våldsutsatta döva personer*. Se även European Union of the Deaf (2024). *Combatting Gender-based Violence and Discrimination against Deaf Women and Girls in the EU.*

En modell har utvecklats för att analysera kvalitet i skyddat boende för döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor. Modellen visar vilka behov som framträder genom stödprocessen och hur dessa bygger på varandra över tid. Behoven kan överlappa och återkomma under processen. Modellen ska därför inte förstås som en fast ordningsföljd där ett behov måste vara helt tillgodosett innan nästa kan uppmärksammas.

Figur 2. Behovsprocessen som analysmodell för kvalitet i skyddat boende.[28]

Modellen utgår från att **trygghet och skydd** är den grund som allt fortsatt stöd vilar på. Kvinnorna beskriver att möjligheten att lämna en våldsam situation och få skydd från fortsatt våld är en förutsättning för återhämtning och förändring.

Resultaten visar samtidigt att fysisk säkerhet i skyddat boende är nära sammanlänkad med **fungerande kommunikation**. En placering kan ge skydd från våld, men kvinnan behöver också kunna förstå information, uttrycka sina behov och få stöd i vardagen för att skyddet ska fungera.

Fungerande kommunikation utifrån varje kvinnas språkliga och kommunikativa förutsättningar är därför avgörande genom hela stödprocessen. Det handlar om mer än tolkning vid planerade möten. Även i vardagen behöver kvinnan kunna kommunicera med personalen, förstå säkerhetsinformation och vara delaktig i det som sker på boendet. Det förutsätter att kommunikationssätt, hjälpmedel och anpassningar svarar mot hennes individuella behov. Intervjuerna visar också att möjligheten att uttrycka sig och bli förstådd har betydelse för att få emotionellt och praktiskt stöd, delta i beslut och tillgodogöra sig andra stödinsatser.

När boendet saknar förutsättningar att möta kvinnans språkliga och kommunikativa behov kan placeringen leda till social isolering och nya former av utsatthet.[29] Intervjuerna visar också att bristande möjligheter att få språkliga, emotionella och praktiska behov tillgodosedda påverkar motivationen att stanna

[28] Figur 2 bygger på intervjuresultaten.

[29] Liknande erfarenheter har uppmärksammats i brittiska underlag, där brister i kommunikation, tillgänglig information och kunskap om dövas förutsättningar beskrivs som återkommande hinder för döva personer i skyddade boenden. Se bilaga 2.

kvar. Fungerande kommunikation har därmed en avgörande betydelse för både det fortsatta skyddet och möjligheten till återhämtning.

Fungerande kommunikation på individens villkor skapar förutsättningar för **förståelse och delaktighet**. Resultaten visar att kvinnorna behöver förstå sin situation, vilka rättigheter de har och vilka alternativ som står till buds. De behöver också ges möjlighet att påverka beslut som rör deras liv. Delaktighet handlar därmed inte enbart om att få information utan också om att förstå informationen och använda den i praktiken. Delaktighet kan också innebära att få sin språkliga och kulturella identitet erkänd och respekterad. För många kvinnor är teckenspråket och erfarenheter av att leva som döv, hörselskadad eller dövblind en viktig del av självbilden. Intervjuerna visar att stödet och skyddet behöver ta hänsyn till detta.

Resultaten visar också att delaktighet påverkas av hur ansvar för kommunikation fördelas inom familjen. I vissa fall beskriver kvinnorna och kuratorteamet att hörande barn får en central roll i kontakten mellan familjen och omgivningen. Barnen fungerar då som tolkar eller förmedlare av information i kontakt med myndigheter, vård eller andra viktiga aktörer. Detta innebär att barnens egna behov hamnar i skymundan i en situation där familjen samtidigt försöker hantera konsekvenserna av våld och omställningen till en ny livssituation.

Intervjuerna visar också att tillgång till teckenspråkig professionell kompetens har betydelse genom flera delar av stödprocessen. Kvinnorna beskriver att möten med personer som både behärskar teckenspråk och har kunskap om målgruppens livsvillkor minskar behovet av att förklara kommunikationsbehov och tidigare erfarenheter. Detta skapar bättre förutsättningar för förståelse, delaktighet och möjlighet att fokusera på den egna stöd- och återhämtningsprocessen.

Intervjuerna visar vidare att många kvinnor har behov av **stöd att navigera** mellan olika samhällsaktörer och stödinsatser. Det kan handla om kontakter med socialtjänst, hälso- och sjukvård, rättsväsende eller verksamheter inom LSS. Detta framträder som en central del av stödprocessen, särskilt efter den akuta fasen. Rätt stöd i denna process kan bidra till ökad kunskap om rättigheter, samhällsstöd och handlingsalternativ och därmed stärka möjligheten att fatta egna beslut.

När kvinnans behov av skydd, fungerande kommunikation, förståelse och vägledning tillgodoses stärks förutsättningarna för **återhämtning**. Resultaten visar att återhämtning handlar om mer än att lämna en våldsam situation. Kvinnorna beskriver behov av social gemenskap, bearbetning av våldsutsatthet, stöd i vardagen och möjlighet att bygga upp en ny tillvaro. Tillgång till teckenspråkiga sammanhang och personer med kunskap om målgruppens livsvillkor har särskild betydelse i återhämtningsprocessen.

Modellens sista steg är **självständighet**. Intervjuerna visar att målet med stödinsatserna inte enbart är att skapa skydd från våld utan också att ge

förutsättningar för ett självständigt liv. Självständighet kan ta sig olika uttryck men handlar i sammanhanget bland annat om att kunna fatta egna beslut, hantera vardagliga situationer, upprätthålla sociala relationer och leva ett liv fritt från våld och kontroll. En förutsättning för självständighet kan vara fortsatt stöd utifrån kvinnans individuella behov.

Analysen visar att kvalitet i skyddat boende inte enbart kan förstås utifrån den enskilda insatsen eller själva boendemiljön. Kvalitet formas genom hela stödprocessen och påverkas av hur väl kvinnans behov tillgodoses över tid. Modellen synliggör att olika behov aktualiseras i olika skeden, men också att de bygger på varandra.

Fungerande kommunikation utifrån varje kvinnas språkliga och kommunikativa förutsättningar är en avgörande kvalitetsfaktor genom hela processen. Möjligheten att använda teckenspråk eller andra kommunikationssätt, få information som hon kan ta till sig och möta personal med relevant kompetens påverkar samtliga steg i modellen.

De två analysmodellerna visar tillsammans vilka särskilda hinder våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor möter när de söker stöd och skydd. Modellerna visar också vad som krävs för att stödet ska bidra till trygghet, delaktighet, återhämtning och självständighet.

Slutsatser

Studien visar att kvalitet i skyddat boende för döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor handlar om mer än fysisk säkerhet. För att insatsen ska fungera i praktiken behöver skyddet kombineras med fungerande kommunikation, delaktighet och stöd som utgår från individens behov. Dessa förutsättningar påverkar kvinnans möjligheter att förstå information, fatta beslut, ta del av stöd och återhämta sig efter våldet.

Analysen visar att de hinder som kvinnorna möter inte enbart kan förstås utifrån individuella förutsättningar. När våldsutsatthet och beroendeställning sammanfaller med brister i kommunikation, bemötande, tillgänglighet och samordning kan sårbarheten förstärkas genom hela stödprocessen. Hur samhällets skydds- och stödinsatser utformas får därmed betydelse för om dessa hinder minskar eller kvarstår. Ansvaret för att kommunikationen fungerar kan därför inte läggas på kvinnan. Det behöver i stället bäras av de verksamheter som möter henne.

Studien visar också att en viktig kvalitetsaspekt handlar om att se stödinsatserna som en sammanhängande helhet, snarare än som separata insatser. Kvinnornas behov förändras över tid och stödet behöver därför fungera från den första kontakten med socialtjänsten, under vistelsen i skyddat boende och efter att placeringen har avslutats.

Kvaliteten i skydds- och stödinsatser är också beroende av hur socialtjänsten och de skyddade boendena organiserar sin verksamhet, vilken kompetens de har tillgång till och vilka förutsättningar som finns för samverkan mellan berörda aktörer.

Fungerande kommunikation är en avgörande kvalitetsfaktor

Studien visar att fungerande kommunikation är en grundläggande förutsättning för kvalitet i skyddat boende för döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor. Möjligheten att förstå information, uttrycka behov, ställa frågor och vara delaktig i beslut påverkar kvinnans möjligheter att ta del av både skydd och stöd. Kommunikation är därför inte en enskild stödinsats, utan en förutsättning för att andra delar av insatsen ska fungera.

Fungerande kommunikation behöver finnas under hela vistelsen. Tillgång till teckenspråkstolk eller annat kommunikationsstöd vid planerade möten är viktigt, men ofta inte tillräckligt. När kommunikationen huvudsakligen är beroende av planerade tolktillfällen eller skriftliga meddelanden kan kvinnans möjligheter att delta i vardagen begränsas. Kvinnan behöver kunna kommunicera med personalen även mellan tolktillfällena, exempelvis för att ställa frågor, förstå boendets rutiner och få praktiskt och emotionellt stöd. Hon behöver också kunna delta i aktiviteter och social gemenskap. Kvinnorna beskriver betydelsen av att kunna kommunicera

direkt på sitt språk och bli förstådda. Tillgång till teckenspråk har betydelse för möjligheten att bearbeta våldserfarenheter, skapa relationer och återfå kontroll över den egna situationen.

Brister i kommunikationen kan också påverka själva skyddet. Resultaten innehåller exempel på att säkerhetsinformation, regler och försiktighetsåtgärder inte har förståtts fullt ut. Det kan innebära att kvinnan saknar den information som behövs för att agera på ett säkert sätt under placeringen. Att säkerställa att kommunikationen fungerar behöver därför ses som en grundläggande del av skyddet och inte som ett komplement till det.

Brister i teckenspråkskompetens, otillräcklig tolkning och begränsad kunskap om målgruppens livsvillkor kan påverka både rättssäkerheten och möjligheterna till återhämtning. Vid beslut om en insats behöver all information vara begriplig och kvinnan ges möjlighet att ställa frågor och uttrycka sin uppfattning.

Studien visar samtidigt att kvinnor ofta får bära ett stort ansvar för att förklara sina kommunikationsbehov och livsvillkor för myndigheter och andra aktörer. Denna förklaringsbörda framträder som ett återkommande hinder genom hela stödprocessen. I en situation där kvinnan samtidigt behöver berätta om våld, förstå ny information och fatta omfattande beslut kan detta försvåra möjligheten att fokusera på det stöd och skydd hon behöver.

Resultaten pekar också på betydelsen av att få begriplig information om våld, rättigheter och stöd för möjligheten att identifiera sin utsatthet och söka hjälp. För personer som använder teckenspråk behöver sådan information vara tillgänglig på teckenspråk.

Om kommunikationen inte fungerar riskerar kvinnor att tacka nej till insatser, samtycka utan full förståelse eller avbryta stöd i förtid. Erfarenheter av otillgängliga eller bristfälliga stödinsatser kan också påverka kvinnors vilja att söka eller ta emot stöd om nya behov uppstår i framtiden.

Resultaten visar vidare att kvinnors språkliga och kommunikativa behov inte beaktas i tillräcklig utsträckning i beslut om placering. Placering i miljöer där kommunikationen inte fungerar riskerar att leda till social isolering, begränsad delaktighet, försämrat psykiskt mående och försvårad återhämtning. När kvinnans möjlighet att kommunicera på sitt språk inte beaktas riskerar insatsen att vara tillgänglig i formell mening men fungera bristfälligt i praktiken.

Kvinnans språkliga och kommunikativa förutsättningar behöver därför uppmärksammas redan inför en placering och få betydelse för bedömningen av vilket boende som kan möta hennes behov. Det behöver också finnas tydlig information om vilka faktiska möjligheter till kommunikation och vilken relevant kompetens som finns i den aktuella verksamheten. För personer som använder teckenspråk är tillgång till en teckenspråkig miljö en central kvalitetsfaktor.

Kvalitet som en sammanhängande stödprocess

Studien visar att kvalitet i skyddat boende inte kan förstås enbart utifrån själva boendet eller den akuta skyddsinsatsen. Kvalitet formas genom hela stödprocessen, från den första kontakten med socialtjänsten till tiden efter avslutad placering.

Analysen visar att olika behov aktualiseras i olika skeden av processen. I den akuta situationen handlar det främst om trygghet, skydd och tillgång till information. Under vistelsen i skyddat boende behöver kvinnan kunna kommunicera med personalen även mellan planerade tolktillfällen, exempelvis för att uttrycka behov och få stöd i vardagen. Hon behöver också kunna delta i aktiviteter och social gemenskap på boendet. Efter placeringen framträder behov av stöd i kontakter med myndigheter, bostadsfrågor, försörjning, sociala relationer och fortsatt återhämtning.

Resultaten visar att dessa delar av stödprocessen är beroende av varandra. Brister i ett skede kan påverka förutsättningarna att tillgodogöra sig stöd i nästa. Om kvinnan exempelvis inte får tillgång till information på ett språk hon förstår eller ges möjlighet att vara delaktig i beslut kan det få konsekvenser långt senare i processen.

Övergången från skyddat boende till en ny vardag kan vara en kritisk del av stödprocessen. Flera kvinnor upplever att stödet minskar eller upphör i samband med placeringens avslut, trots kvarstående stödbehov. Brister i övergången kan få konsekvenser för möjligheten att ordna bostad, hantera ekonomi och etablera en fungerande vardag. Tillgången till teckenspråkiga verksamheter och sociala sammanhang kan också ha betydelse för möjligheten att bygga upp en ny tillvaro.

Resultaten pekar därför på ett behov av större kontinuitet och samordning mellan de aktörer som ansvarar för stöd före, under och efter placeringen. Stödet behöver kunna följa kvinnans förändrade behov över tid och ge tillgång till relevant kompetens samt stöd i att navigera mellan olika samhällsinsatser. Övergången från skyddat boende till en ny vardag behöver också uppmärksammas som en del av stödprocessen.

Barns behov av språk, stöd och delaktighet

Studien har inte främst undersökt situationen för barn som följer med en förälder till ett skyddat boende. Resultaten visar ändå att barns behov av språk, information, trygghet och social tillhörighet behöver uppmärksammas genom hela stödprocessen.

Resultaten visar att tillgång till språk och kommunikation har stor betydelse för barns möjligheter att förstå sin situation och vara delaktiga i frågor som rör deras vardag. Det förutsätter att information ges på ett sätt som är anpassat till barnets

ålder, språk och förutsättningar. För döva och hörselskadade barn kan det handla om tillgång till teckenspråk eller stöd i kommunikationen på andra sätt. Hörande barn till döva föräldrar ska inte behöva ta ansvar för kommunikationen mellan familjen och omgivningen, eftersom det riskerar att påverka barnets möjligheter att fokusera på sina egna behov och sin egen återhämtning.

Resultaten visar också att placeringen kan innebära stora förändringar i barnens vardag. Skola, fritidsaktiviteter och sociala relationer kan påverkas när familjen behöver lämna sin tidigare miljö. Även praktisk samordning kring exempelvis skolgång och transporter kan påverka familjens möjlighet att få vardagen under placeringen att fungera och i vissa fall möjligheten att upprätthålla placeringen.

För döva och hörselskadade barn kan placeringen även innebära att kontakten med teckenspråkiga sammanhang begränsas. Tillgång till teckenspråkiga sammanhang och vuxna förebilder framträder som särskilt betydelsefulla för döva och hörselskadade barns delaktighet och återhämtning i samband med placering i skyddat boende.

Studien pekar på behovet av att barns egna förutsättningar och behov uppmärksammas tidigt i samband med en placering och beaktas under vistelsen.

Stöd till kvinnor med flera funktionsnedsättningar

Studien visar att kvinnor med flera funktionsnedsättningar kan möta särskilda hinder i samband med skydd och stöd efter våldsutsatthet. Resultaten visar att stödinsatser ofta utformas utifrån enskilda behov, medan kvinnornas situation i praktiken präglas av flera samtidiga behov som påverkar varandra. Ytterligare stödbehov är inte heller alltid kända när en placering inleds. I flera fall blir omfattningen av behoven tydligare först när kvinnan har lämnat den våldsamma relationen och förväntas hantera vardagen mer självständigt.

För kvinnor med dövblindhet framträder särskilt behov kopplade till kommunikation, orientering, ledsagning och hjälpmedel. Intervjuerna visar att dessa behov inte alltid uppmärksammas eller kan tillgodoses inom ramen för en placering i skyddat boende. När stödinsatser inte anpassas utifrån hela livssituationen riskerar kvinnans möjligheter att ta del av skydd och stöd att begränsas. I förlängningen kan det resultera i avbrutna placeringar trots kvarstående skyddsbehov.

Resultaten visar också att tillgången till stöd kan påverkas av hur olika samhällsinsatser är organiserade. Kvinnorna och de yrkesverksamma beskriver situationer där befintliga stöd, hjälpmedel eller insatser upphör vid en placering i en annan kommun eller region. Det kan uppstå oklarheter kring vem som ansvarar för stödet och hur snabbt det kan komma på plats. För den enskilda kan det skapa osäkerhet och innebära att kvinnan ställs inför svåra avvägningar mellan behovet av skydd och behovet av fortsatt stöd i vardagen.

Analysen visar därmed att tillgänglighet omfattar mer än kommunikation. För kvinnor med flera funktionsnedsättningar handlar tillgänglighet också om möjligheten att orientera sig, förflytta sig, få tillgång till hjälpmedel och upprätthålla de stödinsatser som behövs i vardagen.

Ett fullgott stöd till kvinnor med flera funktionsnedsättningar förutsätter en samlad bedömning av individens situation och att olika behov och stödinsatser kan samordnas genom hela stödprocessen. Ett centralt utvecklingsbehov är därför att skyddsplaceringen kan genomföras utan att stöd som är nödvändigt för kvinnans kommunikation, orientering, förflyttning och vardag faller bort.

Kunskap, bemötande och teckenspråkig professionell kompetens

Studien visar att kunskap om teckenspråk och om döva, hörselskadade och dövblindas livsvillkor har stor betydelse för hur stödinsatser utformas och genomförs. Kvinnornas och de yrkesverksammas erfarenheter visar att bristande kunskap kan påverka kommunikationen, bemötandet och möjligheten att få stöd på lika villkor.

Bristande kunskap hos berörda aktörer kan samtidigt innebära att kvinnan själv behöver ta ett stort ansvar för att förklara sina förutsättningar och behov.

Studien visar att teckenspråkig professionell kompetens utgör en viktig resurs genom hela stödprocessen. Kvinnorna beskriver betydelsen av att möta personer som kan kommunicera direkt på teckenspråk och som har kunskap om målgruppens livsvillkor. Sådan kompetens bidrar till ökad trygghet, förståelse och delaktighet samt minskar behovet av att förklara grundläggande förutsättningar i varje ny kontakt.

Resultaten visar också att begrepp som teckenspråkigt stöd och teckenspråkig kompetens används på olika sätt av olika aktörer. I intervjuerna framkommer exempel där kvinnor informerats om att de placerats i teckenspråkiga verksamheter trots att möjligheten till direktkommunikation på teckenspråk saknats. Detta pekar på att förväntningar och faktiska förutsättningar inte alltid överensstämmer.

Resultaten pekar därför på betydelsen av att behovet av teckenspråkig professionell kompetens kan identifieras och relevant kompetens kan efterfrågas och tas till vara genom stödprocessen. Det gäller både inom den egna verksamheten och i samverkan mellan olika aktörer. Professionell kunskap och kompetens om språk, kommunikation och målgruppens livsvillkor bidrar till ökad kvalitet, tillgänglighet och rättssäkerhet i stödet.

Referenser

Brottsförebyggande rådet (2007). *Våld mot personer med funktionshinder.* Rapport 2007:26.

European Union of the Deaf (2024). *Combatting Gender-based Violence and Discrimination against Deaf Women and Girls in the EU*. European Union of the Deaf.

Gynnerstedt, P. och Hansdotter, S. (2021). *Minoritetsstress hos vuxna teckenspråkiga döva.* FoU-rapport 7/2021. FoUU-enheten, Psykiatri, habilitering och hjälpmedel, Region Skåne.

Institutet för språk och folkminnen. *Dövkompetens*. https://garm.isof.se/teckenlistan/dictionary/translation/465 (Hämtad 2026-10-30).

Ladd, P. (2003). *Understanding Deaf Culture: In Search of Deafhood.* Multilingual Matters.

Lane, H. (2014). *Bakom välviljans mask: Försvagning av dövsamhället.* Bilda.

Lyxell, T. (2014). *Se språket: Barns tillgång till svenskt teckenspråk.* Rapporter från Språkrådet 3. Institutet för språk och folkminnen.

Lyxell, T. (2019). *Med blick på modersmålet: Om språksituationen för hörande barn till döva och modersmålsundervisningen i svenskt teckenspråk.* Rapporter från Språkrådet 9. Institutet för språk och folkminnen.

Lyxell, T. (2021). *Teckenspråkiga förskolor 2020: Kartläggning av förskolor med teckenspråkiga miljöer.* Rapporter från Språkrådet 17. Institutet för språk och folkminnen.

Myndigheten för delaktighet (2023). *Statistik om förekomst av våld mot personer med funktionsnedsättning – Bilaga 2.* Rapport 2023:15.

Myndigheten för delaktighet (2023). *Våld mot personer med funktionsnedsättning: Om utsatthet och förekomst av våld.* Rapport 2023:12.

Myndigheten för delaktighet. *Att vara döv, ha nedsatt hörsel eller dövblindhet*. https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/att-vara-dov-ha-nedsatt-horsel-eller-dovblindhet/ (Hämtad 2026-09-01).

Myndigheten för delaktighet. *Så fungerar tolktjänst*. https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/ (Hämtad 2026-09-01).

Myndigheten för delaktighet. *Olika tolkmetoder*. https://www.mfd.se/tolktjanst/sa_funkar_tolktjanst/tolkmetoder/ (Hämtad 2026-09-01).

Myndigheten för delaktighet. *Nationell funktion för samordning av tolktjänsten.* https://www.mfd.se/tolktjanst/nationell-funktion-for-samordning-av-tolktjansten/ (Hämtad 2026-09-01).

Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor. *Nordisk definition av dövblindhet*. https://nkcdb.se/om-dovblindhet/nordisk-definition/ (Hämtad 2026-09-01).

Region Skåne (2016). *Konsekvenser av språklig deprivation hos vuxna teckenspråkiga döva – en forskningsöversikt*. FoU-rapport 8/2016. Habilitering & Hjälpmedel.

SignHealth. *Domestic Abuse Service*. https://signhealth.org.uk/for-professionals/domestic-abuse-service/ (Hämtad 2026-09-01).

SignHealth (2025). *DAC Mapping Report: SignHealth submission*. SignHealth.

Smirthwaite, G. och Holmberg, C. (2014). *Uppbrottstrappan. En modell för intersektionellt socialt arbete med våldsutsatta kvinnor*. Tidskrift för genusvetenskap, 35(2–3), 106–128.

Socialdepartementet (2023). *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Myndigheten för delaktighet.* Regeringsbeslut (2023-12-21), diarienummer: S2023/03257 (delvis).

Socialstyrelsen. *Hörselnedsättning hos barn och unga.* https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/horselnedsattning-och-dovhet/horselnedsattning-hos-barn-och-unga/ (Hämtad 2026-10-26).

Socialstyrelsen. *Skyddat boende*. https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/skyddat-boende/ (Hämtad 2026-09-01).

Socialstyrelsen (2022). *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer.*

Socialstyrelsen (2024). *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige.*

Socialstyrelsen (2025). *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2025:3) om skyddat boende.*

Socialtjänstlag (2025:400).

SOU 2022:11. *Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet*. Socialdepartementet.

Bilaga 1. Metod och genomförande

Studiens genomförande

Nationell kvinnojour och stöd på teckenspråk, NKJT, genomförde studien på uppdrag av Myndigheten för delaktighet, MFD. Syftet var att öka kunskapen om kvalitet i skyddat boende för våldsutsatta döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor. Datainsamlingen bestod av kvalitativa intervjuer med kvinnor med egen erfarenhet av skyddat boende samt yrkesverksamma med erfarenhet av att ge stöd till döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor som utsatts för våld.

Intervjuerna skulle ge mer kunskap om målgruppens erfarenheter, behov och förutsättningar i samband med skyddat boende. De skulle också visa vilka faktorer som har betydelse för kvalitet i stöd- och skyddsprocessen.

Urval och deltagare

Studien omfattar intervjuer med sju döva, hörselskadade eller dövblinda kvinnor som mellan 2023 och 2024 haft behov av skyddat boende. Deltagarna representerade olika åldrar, livssituationer och språkliga förutsättningar. Samtliga deltagare hade erfarenhet av placering i skyddat boende. En av kvinnorna hade under 2024, efter tidigare negativa erfarenheter av skyddat boende, tackat nej till en ny placering på grund av brist på teckenspråkigt stöd.

Deltagarna var mellan 20 och 50 år. Två kvinnor var nyanlända till Sverige medan övriga hade vuxit upp i Sverige. En av deltagarna var transkvinna och två hade erfarenhet av hedersrelaterat våld och förtryck. De flesta hade barn och några hade haft barn med sig under tiden i skyddat boende.

Deltagarnas språkliga förutsättningar varierade. För vissa var svenskt teckenspråk förstaspråk, medan andra hade en annan språkbakgrund. Även läs- och skrivförmåga samt erfarenheter av språk och kommunikation varierade mellan deltagarna.

För att komplettera kvinnornas erfarenheter genomfördes även intervjuer med fyra yrkesverksamma från NKJT:s kuratorsteam, varav samtliga är socionomer. Urvalet gjordes för att inkludera personer med lång erfarenhet av arbete inom det sociala området och särskild kunskap om målgruppens livsvillkor. Deltagarna hade erfarenhet av att ge stöd till döva, hörselskadade och dövblinda personer som utsatts för våld samt av samverkan med socialtjänst, myndigheter och andra aktörer. Intervjuerna bidrog med professionella perspektiv på stödprocessen, placeringar i skyddat boende och de behov som kan uppstå före, under och efter en placering.

Datainsamling

Samtliga intervjuer genomfördes under november och december 2024 med stöd av en semistrukturerad intervjuguide. Intervjuerna innehöll både öppna och mer riktade frågor och syftade till att ge utrymme för deltagarnas egna erfarenheter samtidigt som vissa centrala teman berördes i samtliga intervjuer.

Intervjupersonerna fick möjlighet att ta del av frågorna i förväg. Intervjuerna genomfördes på svenskt teckenspråk och spelades in efter deltagarnas samtycke. Beroende på deltagarnas önskemål genomfördes intervjuerna antingen fysiskt eller digitalt.

Bearbetning och analys

Efter genomförandet transkriberades intervjuerna från svenskt teckenspråk till skriven svenska. Eftersom transkriberingen innebar en översättning mellan två språk granskades inspelningarna på nytt vid behov för att säkerställa att innehållet återgavs så korrekt som möjligt. Deltagarna gavs möjlighet att ta del av sina transkriberade intervjuer och lämna synpunkter på innehållet.

Analysen genomfördes som en tematisk analys. Intervjumaterialet lästes och bearbetades i flera steg för att identifiera återkommande teman, erfarenheter och mönster. Likheter och skillnader mellan de stödsökandes och de yrkesverksammas berättelser analyserades särskilt.

Analysen fokuserade på erfarenheter av våldsutsatthet, kommunikation, tillgång till stöd, delaktighet och erfarenheter av skyddat boende. De teman som identifierades låg till grund för rapportens resultatkapitel och de analysmodeller som presenteras i rapporten.

Etiska överväganden

Studien behandlar erfarenheter av våld, utsatthet och behov av skydd. Särskild hänsyn har därför tagits till deltagarnas integritet och säkerhet under hela processen.

Samtliga deltagare informerades om studiens syfte, hur materialet skulle användas och att deltagandet var frivilligt. Deltagarna gav sitt informerade samtycke till att medverka och hade möjlighet att avbryta sin medverkan när som helst.

Intervjuerna har avidentifierats och resultaten presenteras på en övergripande nivå. Citat och beskrivningar har bearbetats vid behov för att minska risken att enskilda personer ska kunna identifieras.

Studiens begränsningar

Studien bygger på ett begränsat antal intervjuer och resultaten kan därför inte generaliseras till alla döva, hörselskadade och dövblinda kvinnor. Syftet har i stället varit att bidra med fördjupad kunskap om erfarenheter, behov och förutsättningar hos kvinnor med erfarenhet av skyddat boende. Studien speglar främst erfarenheter från kvinnor som använder svenskt teckenspråk, eftersom intervjuerna genomfördes på detta språk.

Studien omfattar inte intervjuer med barn. Barns perspektiv framkommer därför endast indirekt genom kvinnornas berättelser och de yrkesverksammas erfarenheter.

Bilaga 2. Kort utblick över europeiska erfarenheter av stöd till våldsutsatta döva personer

Denna bilaga ger en kort orientering om europeiska och brittiska erfarenheter av stöd till våldsutsatta döva personer. Underlaget bygger på NKJT:s dialoger med European Union of the Deaf (EUD) samt en genomgång av europeiska verksamheter och initiativ inom området. Genomgången är inte en heltäckande internationell kartläggning, utan syftar till att belysa några återkommande frågor om kommunikation, tillgänglighet och tillgång till stöd som är relevanta för förståelsen av studiens resultat. Underlaget rör framför allt döva och teckenspråkiga personer.

Dialogerna med EUD visar att frågor om våldsutsatta döva har fått ökad uppmärksamhet under senare år. I EUD:s rapport från 2024 beskrivs hur döva kvinnor och flickor kan möta samverkande former av diskriminering kopplade till kön, funktionsnedsättning och språklig identitet. Rapporten lyfter bland annat bristande tillgänglighet till stöd- och rapporteringsvägar för döva personer samt brist på utbildning hos yrkesverksamma som möter våldsutsatta döva personer. EUD betonar särskilt behovet av att information, stöd och rapporteringsvägar är tillgängliga på nationella teckenspråk.[30]

I den genomgång som gjorts inom studien identifierades få verksamheter som ger stöd till våldsutsatta kvinnor som är döva, har hörselskada eller dövblindhet i Europa. De verksamheter och initiativ som identifierades i genomgången bestod i stor utsträckning av tidsbegränsade projekt, kunskapssamarbeten och intresseorganisationers arbete.

Erfarenheter från Storbritannien

I Storbritannien driver SignHealth en specialiserad och dövledd stödverksamhet för döva som utsatts för våld i nära relationer eller sexuellt våld. Organisationens Domestic Abuse Service beskriver sig som den första och enda verksamheten av sitt slag i Storbritannien. Verksamheten har särskilt utbildade döva rådgivare med kompetens inom både våldsområdet och målgruppens språkliga och kommunikativa förutsättningar.[31]

---

[30] European Union of the Deaf (2024). *Combatting Gender-based Violence and Discrimination against Deaf Women and Girls in the EU*.

[31] Dessa rådgivare kallas Independent Domestic Violence Advisors, IDVA. SignHealth. *Domestic Abuse Service*. https://signhealth.org.uk/for-professionals/domestic-abuse-service/ (Hämtad 2026-09-01).

Verksamheten driver inte egna skyddade boenden utan erbjuder ambulerande insatser där SignHealths specialiserade personal ger stöd till döva som placerats i icke teckenspråkiga skyddade boenden.[32] Personalen följer den våldsutsatta genom stödprocessen och fungerar som ett komplement till boendets ordinarie verksamhet. Stödet omfattar bland annat säkerhets- och stödplanering samt stöd i kontakter med polis, domstol, socialtjänst och andra samhällsinstanser.[33]

I en kartläggning av stödinsatser för våldsutsatta döva i England beskriver SignHealth återkommande hinder i tillgången till stöd och samhällsinsatser. Dessa hinder handlar bland annat om bristande tillgång till teckenspråkstolkning, otillgänglig information, begränsad kunskap om dövas behov och svårigheter att kommunicera med personal och andra boende i skyddade boenden. Kartläggningen beskriver också vad SignHealth benämner ”deaf tax”. Begreppet avser här de extra ekonomiska kostnader som kan uppstå när ordinarie verksamheter inte tillgodoser döva personers behov av tillgänglighet. Det kan exempelvis handla om kostnader för resor, barnomsorg eller förlorad arbetsinkomst, exempelvis när möten måste bokas om på grund av att teckenspråkstolk saknas.[34]

Med utgångspunkt i uppgifter om kvinnor som verksamheten har stöttat sedan 2011 uppskattar SignHealth att döva kvinnor vistas i skyddade boenden i genomsnitt 8,5 månader. SignHealth jämför detta med ett nationellt genomsnitt på cirka fyra månader i statistikuppgifter från 2018 till 2019. SignHealth menar att den längre vistelsetiden för döva kvinnor bland annat beror på brister i tillgänglighet, kommunikation och stöd i boendemiljön.[35]

Sammantaget pekar genomgången mot att tillgången till specialiserade skyddsverksamheter för målgruppen är begränsad och att kunskapsutvecklingen inom området fortfarande pågår.

---

[32] Information utifrån dialoger mellan NKJT och SignHealth.

[33] Stöd erbjuds i samverkan med bland annat skyddade boenden, polis och domstolar. SignHealth. *Domestic Abuse Service*. https://signhealth.org.uk/for-professionals/domestic-abuse-service/ (Hämtad 2026-09-01).

[34] SignHealth (2025). *DAC Mapping Report: SignHealth submission.* Rapport framtagen på uppdrag av Domestic Abuse Commissioner for England and Wales.

[35] SignHealth (2025). *DAC Mapping Report: SignHealth submission.* Rapport framtagen på uppdrag av Domestic Abuse Commissioner for England and Wales.